

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Praha 2023

Augustine Quentin Matthias Dunn

Univerzita Karlova
Fakulta humanitních studií

Augustine Quentin Matthias Dunn
**Rodinná paměť potomků bývalé české
šlechty v 21. století**

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Wohlmuth Markupová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma *Rodinnou paměť potomků bývalé české šlechty v 21. století* vypracoval samostatně s využitím literatury a informací, na něž odkazuji v seznamu použité literatury a zdrojů.

Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Augustine Quentin Matthias Dunn

Poděkování

V první řadě bych chtěl poděkovat Fakultě humanitních studií, profesorům a studijnímu oddělení, kteří mě vůbec dovedli do tohoto bodu.

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Janě Wohlmuth Markupové, Ph.D., která se mnou nejen konzultovala téměř každý můj krok, ale také mě motivovala a zpříjemňovala celý proces výzkumu a psaní.

Rád bych také poděkoval všem narátorům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Věnovali mi nejen svůj volný čas, ale svěřili mi své životní příběhy a osobní informace, za což budu vždy velmi vděčný.

Největší díky patří mé přítelkyni, která mi byla velkou oporou, a to nejen při psaní této práce, ale i během celého mého času stráveného na této vysoké škole.

V neposlední řadě bych chtěl poděkovat své rodině, kapele, spolužákům a kamarádům za podporu a za to, že se mnou během této doby vůbec vydrželi. Obzvlášť bych chtěl poděkovat mému bratrovi, který mi půjčil finance v dobách, kdy jsem je kvůli studiu nejvíce potřeboval.

Thesis title:

The family memory of descendants of the former Czech nobility in the 21st century

Abstract:

This bachelor's thesis focuses on the family memory of former Czech noble families in the 21st century from the perspective of their descendants through the method of oral history. The thesis aims to understand how the descendants of Czech nobles perceive their legacy, and how it shapes their families identity at the present time and which memories and facts have they chosen to protect, cultivate and pass on to their descendants.

Keywords:

Family memory, oral history, research, Czech nobility, descendants, interviews, legacy, family identity, ancestors, aristocracy, collective memory, 21st century

Název bakalářské práce:

Rodinná paměť potomků bývalé české šlechty v 21. století

Abstrakt:

Bakalářská práce se zaměřuje na rodinnou paměť bývalých českých šlechtických rodin v 21. století z perspektivy jejich potomků prostřednictvím metody orální historie. Práce si klade za cíl porozumět tomu, jak potomci českých šlechticů vnímají svůj odkaz a jak v současnosti utváří identitu své rodiny a které vzpomínky a skutečnosti se rozhodli chránit, pěstovat a předávat svým potomkům.

Klíčová slova:

Rodinná paměť, orální historie, výzkum, česká šlechta, potomky, rozhovory, odkaz, rodinná identita, předky, aristokracie, kolektivní paměť, 21. století

ÚVOD.....	9
1. METODOLOGIE VÝZKUMU.....	11
1.1 Rešerše stávajícího stavu poznání.....	11
1.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky.....	12
1.3 Rodinná paměť.....	13
1.4 Orální historie.....	14
1.5 Výběr narátorů a prostředí výzkumu.....	15
1.6 Vedení rozhovorů.....	17
1.7 Analytické a interpretační postupy.....	20
1.8 Etika.....	20
1.9 Pozicionalita výzkumníka.....	21
2. DVOUGENERAČNÍ VYPRÁVĚNÍ POTOMKŮ BÝVALÉ ŠLECHTY.....	22
2.1 Potomci české šlechty.....	22
v historickém kontextu.....	22
2.2 Rodinná paměť.....	24
2.2.1 Zájem o minulost rodiny.....	24
2.2.2 Hloubka rodinné paměti a vzpomínky na předky.....	26
2.2.3 Vyprávění a naslouchání.....	27
2.3 Vzpomínky a dětství.....	30
2.3.1 Obraz dětství.....	30
2.3.2 Pouto k místu.....	32
2.3.3 Rodina.....	34
2.4 Mezigenerační přenos.....	36
2.4.1 Rodinné sešlosti a oslavy.....	36
2.4.2 Rodinné tradice a zvyklosti.....	39
2.4.2.1 Vzdělání.....	39
2.4.2.2 Náboženství.....	42
2.4.2.3 Stravování a etiketa.....	45
2.4.2.4 Jména a příjmení.....	46
2.4.2.5 Umění.....	47
2.4.2.6 Tituly, erby a predikáty.....	48
2.4.3. Památeční předměty, staré fotografie a obrazy.....	50
2.4.4 Zájmy, dovednosti, povolání.....	52

2.5 Poselství rodiny.....	54
2.5.1 Rodinné vzory.....	54
2.5.2 Rodinné hodnoty.....	55
2.5.3 Rodinný odkaz.....	58
ZÁVĚR.....	62
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	64

ÚVOD

Bakalářská práce se zaměřuje na téma rodinné paměti potomků bývalé české šlechty, která v současnosti žije v České republice. Hlavní částí práce je výzkum rodinné paměti z perspektivy šesti příslušníků čtyř českých šlechtických rodin, který je zprostředkován metodou orální historie.

Mnoho z těchto členů pochází z rodin, které sahají až k počátku minulého tisíciletí. Geneticky jsme si v ohledu stáří všichni rovni, každá rodina má defacto svou paměť, nicméně výrazně se liší v hloubce a množství této paměti. Šlechtické rodiny jsou známé jako nejstarší rodiny v Čechách a není to způsobeno žádným jiným důvodem než pamětí, tedy daty a informacemi, které se od té doby sbíraly a dochovaly. V případě šlechtických rodin se jejich paměť částečně dochovala díky veřejnosti a do určité míry je spjata s pamětí národa. Povaha paměti uchovávaná současnými příslušníky těchto rodin je ale málokdy zkoumána, pokud vůbec.

Navzdory zjevné příslušnosti k vládnoucím třídám, přístupu k obrovskému bohatství, vzdělání a moci, které během těchto staletí let získaly, sloužila rodinná paměť pro šlechtické rodiny vždy mimo jiné k velmi důležitému účelu: jejich dlouhověkosti. Tyto rodiny svou paměť nejenom zaznamenaly a uchovaly, ale zřejmě ji také neustále kultivovaly ke svému prospěchu. Tato rodinná paměť může být obsažena v mnoha věcech, mít mnoho podob, ale má hlavně mnoho funkcí. Byla například důležitá do té míry, že dochovanými doklady o předcích šlechtických rodin mohla legitimizovat panovníky, aby se dostali na trůn. Takoví jsou předci narátorů tohoto výzkumu, ať už moci této paměti rozuměli vědomě či nevědomě, v každém případě jim sloužila. Vytvořili systém, který jim umožnil přežít ve všech druzích krizí. Otázkou je tedy, jak jsou na tom jejich potomci, jak je ovlivňovali a co od nich zdědili, nejen fyzicky, ale hlavně intelektuálně.

Tématu jsem se rozhodl věnovat proto, že jsem příslušník britské šlechtické rodiny žijící v Čechách. Narodil jsem se ve Francii a vyrůstal v Čechách s velice specifickými podmínkami.¹ Osobní zkušenosti s britskou a francouzskou společností mě vedly k uvědomění, jak se v ohledu tématu šlechty Česká republika liší. Tyto odlišnosti mě zároveň vedly ke spoustě nezodpovězených otázek z mého dětství. Opravdu jsem si nepotřeboval přečíst sociologickou knihu, abych věděl, že šlechta tu sotva existuje a dokonce není akceptována. Jako teoreticky nestranný, informovaný a zkušený imigrant, jsem si uvědomil, že bych mohl mít přidanou hodnotu ve zkoumání této skupiny a navíc bych si mohl ujasnit několik osobních věcí, které se mi honí hlavou od dětství.

V úvodních kapitolách se práce věnuje dostupné literatuře o rodinné paměti a české šlechtě. Množství odborných zdrojů ohledně tématu je malé. Skoro jediné autorky, které se tématu věnují, jsou Radmila Švaříčková Slabáková a Irena Sobotková. Jejich předešlé práce a publikace jsou hlavními zdroji, na kterých je tato celá práce postavena.

¹ Viz podkapitolu č. 1.9. - Pozicionalita výzkumníka

Hlavní část práce je empirická a snaží se odpovědět na výzkumné otázky na základě analýzy a interpretace rozhovorů z dvougeneračního výzkumu. Mezi mladší generaci narátorů patří Adam Mensdorff-Pouilly, Izabela Sternbergová a Wolfgang Czernin a mezi starší generaci patří Alfons Mensdorff-Pouilly, Martin Stránský a Jiří Sternberg.² Narátoři mají věkové rozmezí od 23 do 74 let. V empirické části jsou uvedeny odpovědi těchto respondentů na položené otázky, ze kterých následně vyvozují konečné výsledky.

Výzkum si klade za cíl nejen porovnat generace a sledovat vývoj rodinné paměti, ale hlavně zkoumat povahu rodinné paměti šlechtických rodin jako takovou. Snaží se nacházet odpovědi na to, jak vzpomínky či paměťové fragmenty o své rodině získali, jak je uchovávají, jak s nimi manipulují, jak je předávají dál svým potomkům, a hlavně jak je to ovlivňuje. Výsledky práce mohou sloužit nejen k porozumění současným šlechticům a povaze jejich rodinné paměti, ale také abychom se přiblížili porozumění rodinné paměti jako takové.

² Blíže jsou jednotlivé životní osudy narátorů rozvedeny v přílohách této práce.

1. METODOLOGIE VÝZKUMU

1.1 Rešerše stávajícího stavu poznání

Zdá se, že není nouze o publikace na téma české šlechty. Zvláště od 90. let se jeví jako velice populární. To samé nicméně nemohu říci o jejich současné rodinné paměti.

Existuje však několik děl, která se tématu velice blíží. Příkladem může být dílo Radmily Švaříčkové-Slabákové s názvem *Mýtus šlechty u nás a v nás*, které se tématu přibližuje nejvíce, tím, že zkoumá kolektivní paměť českého národa týkající se šlechty. Primárně se práce zabývá mýty o šlechtě a tím, jak tyto mýty v současnosti ovlivňují českou společnost (včetně příslušníků šlechtických rodů) v tom, jak šlechtu vnímají (tedy i jak šlechta vnímá a ovlivňuje sama sebe). Uvádí různé podoby mýtů a ilustruje je díky výzkumu vedeném metodou orální historie s respondenty z českých šlechtických rodů.³

Autorka Radmila Švaříčková-Slabáková vydala také dílo s názvem *Rodinné strategie šlechty*, které velice podrobně popisuje třígenerační vývoj rodiny Mensdorff-Pouilly v prostředí habsburské monarchie od konce 18. do počátku 20. století. Autorka píše přímo o rodinné paměti jen v jedné podkapitole, ale spíše z hlediska odkazu a poselství pro další generace. Obraz jejich rodinné paměti se dá ale snadno vyvodit z celé práce. Nejedná se však o obraz současnosti.⁴

Další zmíněná díla se už zabývají buď pouze rodinnou pamětí, anebo pouze tématem české šlechty. Například dílo od stejné autorky Radmily Švaříčkové-Slabákové a Ireny Sobotkové s názvem *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění* představuje rodinnou paměť jako důležitou složku pro fungování rodiny. Studie podrobně ukazuje nový přístup ke zkoumání a chápání rodiny a její paměti. Výzkum vedený metodou orální historie mi dokonce velmi pomohl ke strukturování této práce.⁵

„*Můj děda nebyl nácek*“: *nacismus a holocaust v rodinné paměti* je také dílo psané na základě rozhovorů třígeneračních vyprávění. Věnuje se problematice kolektivní paměti a kolektivního vzpomínání v německých rodinách na dobu nacismu a holocaustu. Kolektiv autorů tvoří: Harald Welzer, Sabine Moller, Karoline Tschuggnall.⁶

Další dílo zabývající se problematikou rodinné paměti je interdisciplinární kniha s názvem *I rodina má svou paměť*, napsaná několika autory: Radmila Švaříčková-Slabáková, Irena Sobotková, Marcin Filipowicz, Alena Zachová, Jitka Kohoutová a Marek Petřů. Autoři

³ Švaříčková-Slabáková, R. (2012). *Mýtus šlechty u nás a v nás: paměť a šlechta dvacátého století*. Nakladatelství Lidové noviny.

⁴ Švaříčková-Slabáková, R. (2007). *Rodinné strategie šlechty: Mensdorffové-Pouilly v 19. století*. Argo.

⁵ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění*. Stanislav Juhaňák - Triton.

⁶ Welzer, H., Jensen, O., Koch, T., Moller, S., Tschuggnall, K., (2010). *"Můj děda nebyl nácek": nacismus a holocaust v rodinné paměti*. Argo.

zde uchopují rodinnou paměť v kontextu paměťových studií a orální historie z hlediska psychologie, literárněvědného bádání, historie a filozofie a kognitivní vědy. Dílo je velice přínosné k uchopení rodinné paměti jako takové, nemá však žádný přínos přímo k tématu české šlechty.⁷

Kniha *Modrá krev: Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích* od autora Petra Maška přináší krátké rodové biogramy, které podávají základní informace o vybraných rodech a osobnostech příslušných rodů.⁸

Kromě knižních titulů se tématu věnují také kvalifikační práce jako například dizertační práce Dity Jelínkové s názvem *Šlechta v proměnách. Transformace sociálních, politických a ekonomických struktur v letech 1918 až 1948*, která nám umožňuje vhlédnout do světa tehdejších šlechticů a porozumět, jak vnímali sama sebe. Zaměřuje se hlavně na rozbor situace té doby a na jejich kolektivní i individuální strategii z hlediska politického, ekonomického a sociálního.⁹

Dále bych zmínil diplomovou práci Anety Kavuljakové s názvem *Každodenní život šlechtičen v první polovině 20. století na příkladu hraběnky Marie Josefíny Kinské*. Práce je založena na archivním výzkumu korespondence mezi hraběnkou a jejím bratrem. Dává nám představu tradic bývalé šlechty a jejich volnočasových aktivit, jako byly lovy a hony, plesy, návštěvy přátel či salonů.¹⁰

Pro genealogický důkaz o předcích vypravěčů a k pochopení jejich rodokmenů jsem použil následující almanachy: *Almanach českých šlechtických rodů*, jehož autory jsou: Vladimír Pouzar, Petr Mašek, Hugo Mensdorff-Pouilly a Pavel R. Pokorný.¹¹ Dále jsem využil *Almanach českých šlechtických rodů a rytířských rodů 2005*, který napsal Milan Buben a Karel Vavřínek.¹²

1.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Po rešerši stávající sekundární literatury bylo patrné, že problematika současné rodinné paměti dnes žijících potomků šlechtických rodů nebyla dosud zpracována, a proto jsem za výzkumný problém zvolil současný vztah potomků bývalých českých šlechticů k jejich předkům. Výzkumné otázky tedy zněly následovně:

⁷ Švaříčková-Slabáková, R., Sobotková, I., Filipowicz, M., Zachová, A., Kohoutová, J., & Petrů, M. (2019). I rodina má svou paměť: rodinná paměť v interdisciplinárním kontextu. NLN.

⁸ Mašek, P. (1999). *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích* (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

⁹ Jelínková, Dita. *Šlechta v proměnách. Transformace sociálních, politických a ekonomických struktur v letech 1918 až 1948*. Pardubice, 2015

¹⁰ Kavuljaková, Aneta. *Každodenní život šlechtičen v první polovině 20. století na příkladu hraběnky Marie Josefíny Kinské*. Pardubice, 2020

¹¹ Pouzar, V., Mašek, P., Mensdorff-Pouilly, H., & Pokorný, P. R. (1996 - 2004). *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin.

¹² Buben, M., & Vavřínek, K. (2004). *Almanach českých šlechtických a rytířských rodů*. Martin.

1. Jaký je vztah potomků českých šlechtických rodin žijících v Čechách k jejich předkům?
2. Jaká je povaha jejich rodinné paměti?
3. Jak souvisí jejich identita s dědictvím či odkazem jejich předků?
4. Jaké podoby má jejich dědictví či odkaz?

1.3 Rodinná paměť

Povaha vztahu předků a potomků vychází z paměti, která je svou podstatou aktivní - neustále vytváří a přetváří minulost v kontextu přítomnosti s ohledem na očekávanou budoucnost.¹³ Individuální paměť je podle francouzského sociologa Maurice Halbwachse závislá na sociálním kontextu a v rámci kulturní historie spojuje pojem rodinná paměť s širším konceptem kolektivní paměti. Zdůrazňuje, že rodinnou paměť považuje za součást kolektivní paměti. Dokonce v oblasti rodiny je podle něj fungování kolektivní paměti zejména patrné. Rodiny reprodukuje pravidla a zvyky, které však existovaly před a nezávisle na jejich současných členech. Formuje se tím paměť potomků a vytváří se rodová kontinuita. Halbwachs dokonce ilustruje souvislost mezi pamětí a společenskou strukturou přímo na středověkých příslušnících rodů, kde jejich postavení bylo ve velké míře závislé na tom, co věděli o svých předcích i předcích ostatních lidí. Paměť legitimizovala nároky na určitá privilegia, kompetence či funkce.¹⁴

Každá rodina svoji paměť rozvíjí a používá jinak. „Závisí to na více faktorech: na fungování konkrétní rodiny, frekvenci kontaktů mezi generacemi a zejména na kvalitě mezigeneračních vztahů.“¹⁵ V případě šlechtických rodů rozdíl mezi nimi a běžným občanským rodem nespočívá v genetickém stáří, z tohoto pohledu jsou si přirozeně všichni rovni, ale v tom, že šlechtic - na rozdíl od ostatních - své předky zná.¹⁶ A to nejen díky zděděnému majetku, ale hlavně díky vyprávění.

McAdams nazývá tyto specifické okolnosti “family stories” (rodinné příběhy či rodinná vyprávění) a podle něj pokrývají dva odlišné jevy: **1. Příběhy vyprávěné mezi členy rodiny** (told in families), kde se posilují rodinné identity, upevňují se vztahy mezi generacemi a zvyšuje se zájem o rodinnou historii, a **2. Příběhy vyprávěné o rodině** (told about families), které mohou, ale nemusí být vyprávěné mimo rodinu.¹⁷ Což se u

¹³ Straub, J. Psychology, narrative, and cultural memory: Past and present. In Erll, A., & Nünning, A. Cultural memory studies: An international and interdisciplinary handbook (215-228). Berlin: Walter de Gruyter, 2008.

¹⁴ Halbwachs, M. On collective memory. Chicago: University of Chicago Press, 1992.

¹⁵ Sobotková, Irena. Rodinná paměť, Československá psychologie 2017, ročník LXI, číslo 2. Psychologický ústav (Akademie věd ČR), 2017.

¹⁶ Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

¹⁷ McAdams, D. P. Generativity and the narrative ecology of family life. In Pratt, M. W., & Fiese, B. H. Family stories and the life course: Across time and generation (235-257). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates 2004.

šlechtických rodin stává více než často, vzhledem k tomu, že jejich členové byli odedávna slavnými lidmi v popředí veškerých sfér společnosti, ať už v dobrém či zlém.¹⁸

Nicméně, jak bylo výše uvedeno, podle Halbwachse má paměť i reprodukční funkci. Konstruuje se totiž kolem vzpomínek, které daná sociální skupina posiluje, ochraňuje, střeží a utěšuje závisle na její současné situaci. Pokud jde o šlechtické rody, 19. století je připravilo o politické výsady, první republika o tituly a jména, a během komunistické éry byly nekriticky pomlouvány a přišly o majetek.¹⁹ Což vede k předpokladu, že jejich rodinná paměť musela projít kritickými změnami tím, že byla skoro po celé 20. století ohrožena, zjistit ale do jaké míry, je náplní tohoto výzkumu.

1.4 Orální historie

Podle Fromy Walshové, uznávané odbornice v oblasti rodinné psychologie, je zkoumání rodiny nesnadné tím, že samo o sobě má velice komplexní a proměnlivý ráz. Skládá se z osob, které spolu sdílí části minulosti, a jejichž vztahy, role a perspektivy se neustále vyvíjejí. Tedy existuje mnoho verzí rodinných minulostí, které jsou neustále upravovány v procesu rodinných interakcí.²⁰ V paměťových studiích se dokonce dosud nepodařilo ustanovit koncepční a metodologické principy.²¹

Kvalitativní metody však poměrně přesně zachycují skutečnost, a proto se obecně vyznačují vysokou validitou. Jejich nevýhodou je oproti tomu v tom, že můžeme zkoumat jen relativně omezený počet lidí. To, že mám menší počet narátorů, však neznamená, že budu mít málo dat. Naopak jsem jich získal velké množství, avšak je možnost, že by další výzkum tohoto typu, který by pracoval s jinými narátory, mohl přinést trochu jiné poznatky.

Pro sběr dat jsem tedy využil orální historii jako metodu výzkumu, jelikož jako kvalitativní přístup umožňuje sledování jevů v dosud neprobádaných oblastech do větší hloubky.²² Miroslav Vaněk a Pavel Mücke popisují metodu orální historie jako „řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory, mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně. Jejím jádrem je paměť, ve které může být konzervován význam a ze které je možné také význam extrahovat. I proto orální historie může posléze pomoci nahrávaných

¹⁸ Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Walsh, F. Normal family processes. Growing diversity and complexity. New York: Guilford Press, 2012.

²¹ Olick, J. K. Between chaos and diversity: Is social memory studies a field? International Journal of Politics, Culture, and Society, 22, 249-252, 2009.

²² Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012.

*interview shromažďovat vzpomínky a osobní komentáře z jejího pohledu relevantních aktérů.*²³

1.5 Výběr narátorů a prostředí výzkumu

Již v průběhu koncipování tohoto projektu jsem se setkával se jmény rodů, jejichž zástupce by bylo vhodné požádat o rozhovor. Zdrojem těchto informací byla dosavadní literatura od autora Jana Hrabala s názvem *Lexikon české šlechty*²⁴ a dílo *Modrá krev* od autora Petra Maška, dobový tisk a další písemné prameny, jakož i obecné povědomí o významu a důležitosti té které osoby.

Na počátku projektu se mi jako ideální jevilo oslovení a natočení rozhovorů se zástupci tří generací dvou rodin, celkem tedy s šesti narátory. Tím, že vyprávění souvisí s generativitou,²⁵ nejmladší členové by měli být ve věku dospělosti. To však vedlo k tomu, že jsem bohužel nemohl najít ani jednu rodinu, kde by byl nejmladší člen ve věku dospělosti a nejstarší člen ještě naživu, natož pak rodiny dvě. Nakonec jsem se smířil s dvougeneračním vyprávěním šesti narátorů ze čtyř rodin: tři narátoři ze starší generace (Baby Boomers a Generace X) a tři z mladší generace (Millennialové), kteří splňovali tato kritéria:

- 1/ Musí být potomky českého šlechtického nebo rytířského rodu v souladu s níže uvedenými kritérii stanovenými Almanachem českých šlechtických rodů.²⁶
- 2/ Musí žít na území České republiky a mít české občanství.
- 3/ Narátoři ze starší generace musí mít každý alespoň jednoho potomka staršího 21 let a narátoři z mladší generace musí být starší 21 let z výše uvedených důvodů.

Původně jsem potenciálním narátorům chtěl napsat jen formálně emailem. Nejen, že většina z jejich emailových adres nebyla k nalezení, třetina těch, kterým jsem byl schopen napsat, neodpověděli. Strategii jsem tedy změnil a rozhodl jsem se mladší generaci napsat přes facebook, čemuž trendy dnešní doby nahrávají, a také se to ukázalo jako velice efektivní tah. Díky tomu jsem měl během týdne domluvenou schůzku se dvěma představiteli mladší generace (s Wolfgangem Czerninem a Adamem Mensdorff-Pouilly).

Poté, co jsem týden neobdržel odpověď od Vojtěcha Sternberga (*1996), jsem zkontaktoval jeho sestru Izabelu Sternbergovou (*1998) prostřednictvím emailu, protože jsem si uvědomil, že většina mých narátorů byli muži. Ta s mou nabídkou naštěstí souhlasila

²³ Vaněk, M., & Mücke, P. (2015). *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie* (2. přepracované a doplněné vydání). Karolinum.

²⁴ Halada, J. (1994). *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. [Díl] 1 (2. dopl. vyd). Akropolis., Halada, J. (1993). *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. [Díl] 2. Akropolis., Halada, J. (1994). *Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*. [Díl] 3. Akropolis.

²⁵ McAdams, D. P. Generativity and the narrative ecology of family life. In Pratt, M. W., & Fiese, B. H. *Family stories and the life course: Across time and generation* (235-257). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates 2004.

²⁶ Pouzar, V., Mašek, P., Mensdorff-Pouilly, H., & Pokorný, P. R. (1996 - 2004). *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin.

a stala se tak bohužel jedinou ženou tohoto výzkumu, protože otcové mladší generace byli jediní další členové těchto rodin, kteří plnili výše uvedená kritéria, které jsem mohl získat využitím metody “snowball sampling technique“.

Až po úspěšném prvním rozhovoru mi Adam Mensdorff-Pouilly (*1996) pomohl domluvit schůzku s jeho otcem Alfonsem Mensdorff-Pouilly (*1948). Izabela Sternbergová mě za stejných okolností seznámila s jejím otcem Jiřím Sternbergem (*1968) u nich na zámku Jemniště a domluvil jsem se s ním osobně. S Wolfgangem Czerninen (*1995) jsem takové štěstí neměl, jelikož věděl, že jeho otec byl vytížený prací, a tak jsem poprosil svého známého Martina Stránského (*1961), který mi vyšel vstříc.

Rozhovory jsem se snažil vést na místech, kde se narátoři cítí co nejvíce uvolnění, bez ohledu na možné překážky na mé straně. Také jsem se snažil zařídit, aby oba rozhovory probíhaly ve stejných podmínkách a na stejných místech. Kromě dvou výjimek byly všechny rozhovory nahrávány u narátorů doma v obývacím pokoji nebo v pracovně. První výjimka byla s Izabelou Sternbergovou, kdy jsem její první rozhovor, který jsem natočil u ní doma, musel z technických důvodů natočit znovu. Tento rozhovor, a pak dokonce i ten druhý, jsme nahráli u mne v bytě v Praze, protože to pro ni v danou dobu byla nejlepší z možností. Druhá výjimka nastala s Wolfgangem Czerninem, kdy jsme kvůli jeho semestru na Erasmu museli druhý rozhovor udělat bohužel online. Tyto podmínky nebyly ideální kvůli nestabilnímu připojení a zpoždování videozáznamu, takže jsem nemohl plně sledovat jeho výrazy tváře a zachytit jemné nuance.

Je důležité poznamenat, že tito potomci jsou zástupci nejvýznamnějších rodů v České republice, a tedy můžeme očekávat, že výše uvedený „mýtus šlechty“ na ně má velký vliv.²⁷ Velice často jejich blízcí příbuzní nebo i oni sami byli a jsou pod dohledem veřejnosti. Kromě jednoho mají všichni narátoři dva nebo čtyři prarodiče šlechtického původu.²⁸

V tabulce č. 1 jsou uvedena věková rozpětí a průměrné věky vybraných narátorů tohoto výzkumu a v tabulce č. 2 je uvedeno jejich pohlaví.

Tab. 1: Průměrný věk a věkové rozpětí v jednotlivých generacích²⁹

	1. generace	2. generace
Průměrný věk	25,3	69,3
Věkové rozpětí	23–27	53–74

²⁷ Švaříčková-Slabáková, R. (2012). Mýtus šlechty u nás a v nás: paměť a šlechta dvacátého století. Nakladatelství Lidové noviny.

²⁸ Buben, M., & Vavřínek, K. (2004). Almanach českých šlechtických a rytířských rodů. Martin. a Pouzar, V., Mašek, P., Mensdorff-Pouilly, H., & Pokorný, P. R. (1996-2004). Almanach českých šlechtických rodů. Martin

²⁹ Věk daných osob se vztahuje k datu konání rozhovorů

Tab. 2: Počet mužů a žen v jednotlivých generacích

	1. generace	2. generace
Muži	2	3
Ženy	1	0

1.6 Vedení rozhovorů

S narátory jsem vedl dva rozhovory na bázi metod z *Třetí strany trojúhelníku*³⁰ a dvojího typu zkoumání rodinné paměti dle Sobotkové dvěma různými přístupy³¹ s tím, že jsem se nechal inspirovat strukturou výzkumu z knihy *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění* od autorky Radmily Švaříčkové-Slabákové.

V prvních rozhovorech jsem se snažil narátory poznat a získat jejich životní příběh. Vedl jsem je tzv. klasickým typem, v němž jsem se soustředil na vzpomínky z jejich dětství, na historické události a předky, kteří podle narátorů ovlivňovali jejich rodinný odkaz – tedy abych poznal jejich vlastní pohled na to, jak je vnímají, jak se o nich v rodině mluví, a jak na ně vzpomínají. Při prvním rozhovoru jsem měl zároveň otevřenější přístup tím, že jsem nechal narátorům co nejvolnější prostor, aby mohli mluvit o věcech, které oni sami považují v rámci daného tématu za důležité. Snažil jsem se, abych co nejméně zasahoval do jejich výpovědí, kladl spíše jen minimum otevřených otázek, abych narátory nezahltl.

Jak již bylo zmíněno výše, nebylo snadné přimět vypravěče starší generace k souhlasu s poskytnutím rozhovoru. Poté, co mi Adam Mensdorff-Pouilly zdvořile odmítl dát kontakt na svého otce (než mě osobně poznal), jsem se rozhodl, že tuhle chybu podruhé neudělám. Aplikace techniky „nabalování sněhové koule“, kdy se dostáváme pomocí jednoho osloveného narátora k dalším,³² má být logicky dobře načasovaná. Uvědomil jsem si tím, že ochotná mladší generace narátorů se de facto stala mými „gate keepers“ vůči svým rodičům. Tím, že jejich rodiče jsou v takových záležitostech pravděpodobně zkušení, mě jejich přístup nepřekvapil.

Rodinná paměť je velmi citlivá a osobní záležitost, a tak jsem se před zahájením rozhovorů snažil být co nejvíce empatický a představoval jsem si sebe v jejich kůži. Rozhodl jsem se, že bude nejlepší, když při interakci s nimi zaujmu mírnější přístup, aby se cítili pohodlně a ne nějak ohroženi. Dal jsem si záležet, aby neměli pocit, že jsou nějakým způsobem souzeni, a to i z prostého důvodu – nebyli. A nemohl bych si odpustit, pokud by takový pocit získali.

³⁰ Vaněk, M., & Mücke, P. (2015). *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie* (2. přepracované a doplněné vydání). Karolinum.

³¹ Sobotková, Irena. *Rodinná paměť*, *Československá psychologie* 2017, ročník LXI, číslo 2. Psychologický ústav (Akademie věd ČR), 2017.

³² Vaněk, M., & Mücke, P. (2015). *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie* (2. přepracované a doplněné vydání). Karolinum.

S některými narátory jsme se dostali do emocionálního bodu, zvláště pak, když jsme hovořili o jejich rodičích nebo o problematických vztazích. V určitých momentech to vyžadovalo z mé strany velice jemný přístup. Uvědomil jsem si, že jsem v pozici, kdy bych mohl způsobit značné škody, kdybych situaci neřešil jinak než co nejjemněji.

Mnohdy se ukázalo, že jsem potřeboval být v mých přístupech k narátorům flexibilní. Například můj první rozhovor byl s Wolfgangem Czerninem, a jelikož jsem pro něj byl úplně cizí člověk, potvrdila se má předpověď, že to pro něho bude trapná situace. Jsem si vědom, že lidé s takovým zázemím vědí, že mohou být velmi snadno špatně vnímáni, když mluví o své minulosti a své rodině. Mohou také cítit, že se mají vyjadřovat tak, jak si myslí, že si to jejich posluchač přeje.³³ Což se ukázalo, když se se smíchem začal představovat slovy: „Takže Czernin jako, že pocházím tady z rodiny...“ povídal a s žertovným gestem ukazoval na svůj zámek.³⁴

Po 25 minutách rozhovoru konverzace skončila a zdálo se, že už není o čem mluvit. To mi připadalo jako naprosté selhání z mé strany, protože jsem věděl, že v příštím rozhovoru bude potřeba, aby byl kvůli povaze otázek mnohem otevřenější a uvolněnější. Rozhodl jsem se proto změnit strategii a pokusit se ho uklidnit tím, že budu pomalu mluvit trochu o sobě a naznačím mu tak, že jsem vyrostl za velmi podobných okolností a že jsem si vědom věcí, o kterých sám mluvil. Od té doby jsem kladl konkrétnější otázky na témata, která jsem původně plánoval představit až v příštím rozhovoru. To se ukázalo jako úspěšný postup a konverzace pokračovala až do chvíle, kdy jsem měl pocit, že je třeba ji ukončit, abych nepředbíhal na druhý rozhovor.

Tuto strategii jsem poté aplikoval tam, kde byla dále potřeba, a spíše jsem se o sobě a svých motivacích s nimi bavil před rozhovorem, abych ušetřil čas. U těch, které jsem získal pomocí „snowballing effect“³⁵, jsem předpokládal, že o již mně něco málo zjistili od svých dětí, které mě doporučily. Což se ukázalo jako pravdivé, když jsem se například jednoho narátora ptal, jestli je katolík: „Ano. Vy taky, nebo ne?“ odpověděl udiveně, jako kdyby šlo o samozřejmost.

Zvukové záznamy jednotlivých rozhovorů se pak přepisovaly. S ohledem na časovou náročnost jsem se rozhodl využít pomoci profesionální písárky. Přepisy mi mimo jiné umožnily sledovat chyby, které jsem během rozhovorů dělal. Objevily se chvíle, kdy bylo těžké vypočítat, kdy a jak narátory vést, aby neodbočili od tématu. V prvních rozhovorech jsem si všiml, že kvůli různorodosti osobností narátorů nebylo snadné určovat nejefektivnější způsoby vedení rozhovorů. Při druhém kole rozhovorů jsem tyto chyby bral v potaz a snažil jsem se přizpůsobit. Také jsem narátorům často vstupoval do nedořečených myšlenek, ale naštěstí jsme se k nim vždy vrátili.

³³ Švaříčková-Slabáková, R. (2012). *Mýtus šlechty u nás a v nás: paměť a šlechta dvacátého století*. Nakladatelství Lidové noviny.

³⁴ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

³⁵ Vaněk, M., & Mücke, P. (2015). *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie* (2. přepracované a doplněné vydání). Karolinum.

Z počátku jsem rozhovory nahrával osobně na dva záznamové přístroje: iPhone 8 a na Zoom H1 Handy recorder, kdyby náhodou jeden z nich selhal. Bez mého vědomí a navzdory mému úsilí obě zařízení během mého prvního rozhovoru s Izabelou Sternbergovou selhala. Zoom H1 kvůli poruše paměťové karty a můj iPhone 8 kvůli tomu, že jsem ho nechal připojený k bezdrátovým sluchátkům, která jsem měl v tašce. Nahrávka tedy nebyla srozumitelná a rozhovor jsme bohužel museli nahrát znovu. Byl jsem si vědom toho, že je doporučeno po minutě nahrávání záznam zastavit a zkontrolovat.³⁶ Dodržování této rady pro mě však začalo být nezbytné až tehdy, kdy jsem zjistil krutý následek toho, že nebyla dosud aplikována.

Přepisy jsem pak zpracoval dle níže uvedených analytických metod, díky kterým jsem připravil podklady a otázky pro druhý rozhovor. Tyto rozhovory jsem vedl minimálně s týdenním odstupem od prvních rozhovorů.

V druhém rozhovoru jednak konkretizují témata zmíněná v rozhovoru prvním a doplňují nebo rozšiřují dosavadní sdělení pomocí spíše otevřených otázek. Druhý rozhovor měl na rozdíl od prvního rozhovoru spíše formu interview. Vedl jsem je tzv. inovativním typem, kdy jsem se soustředil více na současnost či budoucnost a právě na jejich odkaz. Tedy jaké své vzpomínky a rodinnou historii, tradice, artefakty či důležité rodinné hodnoty mají a co budou odkazovat příštím generacím. Dále, jaká mají přání pro potomky své či ostatních rodin.

Druhé rozhovory s narátory se zdály o kus snazší než první rozhovory, díky tomu, že jsme se už do určité míry poznali. Během druhých rozhovorů mi také usnadnil práci seznam témat, která jsme s narátory postupně probírali.

Abych zajistil přehlednost a pořádek pro mou budoucí analýzu, po každém rozhovoru jsem sepsal protokol o rozhovoru. Mimo základních informací o rozhovoru (jméno tazatele a narátora, datum a místo konání, délka záznamu, název projektu, záznamová technika) jsem tu zaznamenal dle svých nejlepších schopností veškeré podrobnosti, které by člověk nepoznal z nahrávky. Tyto neverbální projevy jsem si zapsal spolu se svými dojmy a postřehy. Zapsal jsem si také témata, která jsme probírali, a také oblasti, na které jsem zapomněl nebo o kterých jsem si myslel, že bych o nich měl mít více informací.

Během výzkumu jsem také vedl deník, kde jsem si zapsal základní informace o tom, kdy se rozhovory konaly, s kým a kde. To mi umožnilo mít jasnou časovou osu, aby nedocházelo k žádným chybám v zaznamenávání sledu událostí, a také pomohlo pro účely efektivního plánování.

³⁶ Tamtéž

1.7 Analytické a interpretační postupy

Tato práce se primárně zabývá obsahovou analýzou, která probíhá pomocí „kondenzace, během které vydělujeme přínosná sdělení eliminací odboček a opakování. Pak následuje tzv. indexace přepisu, tedy vytvoření jednotlivých prvků rozhovoru, jež jsou v přímé souvislosti se zkoumanými cíli projektu. Poté následují indexace přepisu, tj. vytvoření seznamů jednotlivých prvků rozhovoru, jež jsou v přímé souvislosti se zkoumanými cíli projektu. (...) To nám následně usnadňuje orientaci, ale také nás mohou dovést k vysledování dosud nezřetelných souvislostí.“³⁷

Díky těmto postupům můžeme získávat odpovědi na to, co nám rozhovory a prameny říkají. Vzhledem k tomu, že jde o téma soudobé, je zásadní se opírat o informace zjištěné z rozhovorů a případně dalších pramenů a sekundární literatury, které se tímto tématem zabývají. Dával jsem si zároveň neustále pozor, abych kontroloval původní kontext informací, aby se původní význam projevů narátorů neztratil. Prostor tak během mé práce dostal především analytický přístup, k interpretativnímu způsobu jsem přistoupil zejména v závěru této práce.

1.8 Etika

Při realizaci tohoto výzkumu jsem se snažil postupovat eticky správně na všech úrovních a v souladu se zákonem č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (Evropský parlament a rada EU, 2018).

Důkladně jsem tedy seznámil narátory s účely, cíli a postupy tohoto orálně-historického výzkumu, do něhož svými příběhy přispívají. Postaral jsem se také, aby byli narátoři obeznámeni se svými právy v procesu vzniku nového pramene, jako je např. právo autorizace, anonymizace, copyrightu atd. Narátory jsem seznámil se způsoby uložení veškerých nahrávek, s plánovanými výstupy výzkumu (publikace, analýza, dokument atd.) a budoucími možnostmi jeho využití.

Poté, co byly úspěšně provedeny předchozí kroky, jsem narátory požádal o podepsání „Informovaného souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů“³⁸, jehož vzor jsem převzal z webových stránek Orální historie – soudobé dějiny. Tento krok je nezbytný v rámci etických a právních podmínek pro vedení rozhovoru. Zde jsem jim mimo jiné připomněl, že data budou využita pouze v rámci tohoto výzkumu, a že odstoupit od výzkumu mohou kdykoliv. Nabídl jsem jim také možnost dopsat jakékoli výjimečné podmínky, které by jim přišly vhodné, ale žádný z nich o to nepožádal. Nechával jsem jim také nevyplněnou kopii souhlasu, kterou ale často odmítli.

³⁷ Vaněk, M., & Mücke, P. (2015). *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie* (2. přepracované a doplněné vydání). Karolinum.

³⁸ Kopie souhlasu se nachází v přílohách této práce.

Dále jsem si dával pozor, abych nepřistupoval k rozhovorům s manipulativními záměry, a naopak jsem se je snažil vést s respektem k narátorům jako dárcům životních příběhů.

1.9 Pozicionalita výzkumníka

Nemohu ignorovat skutečnost, že pocházím z velice staré šlechtické rodiny,³⁹ zažil jsem katolickou výchovu, mám 5 sourozenců (od stejných rodičů), vyrůstal jsem na zámku s koňmi, chodíval jsem na lov, a v létě jsem chodíval plachtit do jachtařského klubu, který zažil několik generací mé rodiny. Zkrátka, má rodina je velice tradiční a zažil jsem skoro všechny klíše, které by člověka napadly, kromě toho, že jsem nikdy doopravdy nežil v Anglii a nechodil do elitních škol.

Přestože rodiče jsou oba Britové, narodil jsem se ve Francii, kde jsme žili na venkově. Tedy většinu času jsme strávili buď doma anebo u sousedů, kteří žili v podobné sociální bublině. V mých devíti letech jsme se přestěhovali na zámek v Ústeckém kraji, kde tato bublina praskla. Praskla z prostého důvodu – na začátcích tohoto milénia nebylo zřejmě zvykem, aby někdo žil ve všech prostorách celého zámku. A narozdíl od ostatních zemí, většina českých zámků jsou uprostřed vesnice, včetně té naší. Vědět, že existují lidé, kteří nežijí stejnou kulturou jako my, nebylo nic nového, ale klíčový rozdíl nyní spočíval v tom, že oni viděli, jak žijeme my, a podle toho se k nám chovali. Tento důležitý fakt v kombinaci s tím, že jsme byli imigranti, vytvořila tlustou čáru mezi „my a oni“.

Díky povaze lokální kultury a zjevné uzavřenosti se asimilace zdála jako téměř nemožná. A když jsem se vracel znovu do Anglie za rodinou a známými, začal jsem si uvědomovat, do jaké bubliny jsem vždy cestoval. Přesto, že mě vnímali jako jednoho z nich, cítil jsem se externím člověkem ve vlastní společnosti a podle toho jsem ji začal sledovat a všimnout si rozdílů.

Tímto chci krátce ilustrovat, že jsem s tématem vyrůstal a zažil několik fází, kde odolnost naší rodinné identity byla interně i externě otestována. To vše pak vedlo k mému osobnímu zájmu o rodinnou paměť a místní šlechtické rody, jejich povahu, jejich odolnost vůči událostem 20. století, a to, jak žijí v 21. století.

Během výzkumu jsem tedy musel neustále reflektovat svoji pozici, abych zajistil jeho kvalitu. Dával jsem si pozor na to, aby se moje osobní znalosti a zkušenosti s tématem nestaly nevýhodou, a abych k výzkumu nepřistupoval s předsudky. Naopak jsem se snažil, abych své zážitky a pozici využil k tomu, aby se narátoři cítili dostatečně komfortně a nebáli se mi svěřit se svými osobními zkušenostmi k získání hlubšího a upřímného porozumění. Z této pozice „insidera“ vyplývala také neustálá nutnost nepovažovat za samozřejmé věci, které jsou specifické primárně pro toto prostředí.

³⁹ Kidd, C., Williamson, D., (1999) "Debrett's Peerage and Baronetage 2000", 146th edition, Palgrave Macmillan 2002

2. DVOUGENERAČNÍ VYPRAVĚNÍ POTOMKŮ BÝVALÉ ŠLECHTY

2.1 Potomci české šlechty v historickém kontextu

Existence české šlechty jako vládnoucí vrstvy byla do 18. století samozřejmostí a jejich identita vycházela z aprioristického vidění společnosti. Meritokracie byla ale od té doby na vzestupu a společnost se začala empiricky konstruovat z reálných ekonomických vztahů. Občanské a národní revoluce z 19. století definitivně vedla k začátku jejího konce. Národní obrození odstartovala jiskru rychle se rozšiřující myšlenky, že česká šlechta je svou povahou německá a prostý lid tvoří český národ. Na počátku 20. století se tento protiklad rozvinul a zvýraznil na dichotomii lid versus šlechta.⁴⁰ Vyvrcholil následně vznikem Československé republiky a zbavením všech šlechtických práv a zavedením zákonů, které by šlechtu odlišovaly od ostatních občanů státu. Šlechtické rody mimo jiné ztratily tituly, starším šlechtickým rodům nade vše nejvíce uškodila pozemková reforma první republiky. Šlechta se začala štěpit na 3 tábory: někteří bývalí šlechtici vyhlásili věrnost národu a nové republice, někteří naopak lobovali za vlastní zájmy, a další se začali hlásit k německé narodnosti, aby se na ně nové zákony nevztahovaly. Tento přístup u nich vedl k jasnému přihlášení k jedné z národností.⁴¹

Před začátkem druhé světové války se konala tři poslední historicky významná veřejná vystoupení české šlechty. V roce 1938 se na Pražském hradě shromáždilo dvanáct reprezentantů (mezi nimi byl Czernin a Sternberg) českých šlechtických rodů, a deklarovali svůj postoj k celistvosti státu a věrnosti národa. Druhá deklarace na Pražském hradě se stala 4 měsíce po té, kdy potvrdili svůj úmysl splnit všechny své morální závazky. Třetí shromáždění se konalo po německé okupaci, kdy deklarovali svůj nesouhlas s perzekucí českých šlechticů, kteří se odmítli hlásit k německému státu.⁴²

Po zvěrstvech druhé světové války byly vydány Benešovy dekrety, které mimojiné vedly ke konfiskaci majetku etnických Němců, zrádců či kolaborantů a ztrátě jejich československého státního občanství. Povaha doposud nadnárodní šlechty znamenala, že mnoho jejich zástupců bylo těmito dekrety zasaženo nejen kvůli národní příslušnosti, ale kvůli kolaboraci. Dotyční ztratili veškerý majetek a většina z nich emigrovala.⁴³

Nastal rok 1948 a Únorový převrat se stal začátkem komunistického režimu v Československu. Česká šlechta se stala jasným terčem a symbolikou doby, který se stát snažil odstranit. Mimo jiné přišli o svůj majetek a mnoho práv, možnosti ve vzdělání, možnosti se sociálně či politicky angažovat, a potlačili jejich víru. Byli veřejně označeni za nepřátele a vykořisťovatele lidu a obecně pronásledováni státem i společností. To u mnoha

⁴⁰ Švaříčková-Slabáková, R. (2012). Mýtus šlechty u nás a v nás: paměť a šlechta dvacátého století. Nakladatelství Lidové noviny.

⁴¹ Knoz, T., & Dvořák, J. (2011). *Šlechta v proměnách věků*. Prameny, země, kultura.(str. 225)

⁴² Knoz, T., & Dvořák, J. (2011). *Šlechta v proměnách věků*. Prameny, země, kultura.(str. 231)

⁴³ Knoz, T., & Dvořák, J. (2011). *Šlechta v proměnách věků*. Prameny, země, kultura.

českých šlechticů vedlo tzv. vnějšímu exilu, tedy k pokusům o emigraci, což se opakovalo podruhé po roce 1968. Současně probíhal tzv. vnitřní exil, což znamenalo, že šlechta se stáhla do sebe, uzavřela se, a přerušila kontakty i s nejbližšími příbuznými.⁴⁴

Po Sametové revoluci roku 1989 v rámci návratu demokratického zřízení země byly prosazeny 3 zákony, které vedly k částečné restituci jejich zkonfiskovaných majetků:

- 1) *Zákon č. 403/1990 Sb. o zmírnění následků některých majetkových křivd.*
- 2) *Zákon č. 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích.*
- 3) *Zákon č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.*

Restituce majetku probíhaly už od roku 1992 a ve většině případů beze sporů.⁴⁵ To vedlo k tomu, že se mnozí vrátili z exilu domů, šlechta se znovu vynořila a mnozí z nich získávají zpět i svá ztracená postavení.⁴⁶

Vzhledem k tomu, že Evropská šlechtická společnost bývá nadnárodní, určení příslušností k daným rodům se stává nejednoznačným. Proto historik Petr Mašek českou šlechtu raději nazývá spíše „šlechta v Čechách“. Nejen, že se naposledy, když už působili jako vládnoucí vrstva, hlásili k Rakousko-Uherské monarchii, která již sto let neexistuje, ale navíc jim bylo zákonem č. 61/1918 Sb ze dne 14. listopadu 1918 zrušeno šlechtictví, tituly a řády v průběhu zakládání nové Československé republiky.⁴⁷

Od té doby byla existence této množiny jedinců právně popírána a její označení se stalo dle Švaříčkové-Slabákové sporným tématem: tato skupina potomků právně neexistuje, ale je stále ostatními vnímána. Neví se, jestli se jedná o „diskrétní skupinu“, pouhou „ideologickou vějičku“, „soubor názorů“ nebo „fenomén víry“. Dále nevíme, jaké pro ně používat výrazy: mezi možnostmi jsou třeba „potomci šlechty“, „aristokraté“, „ti, kteří se domnívají, že patří ke šlechtě“. Nevíme ani, jaké jsou jejich společné znaky či atributy, či co dělá současnou šlechtu šlechtou. Švaříčková-Slabáková uvádí teorie případů jiných zemí jako je Francie: Monique de Saint-Martin se domnívá, že formu francouzské šlechty už nezajišťuje jejich symbolický kapitál, jako je jméno, titul, renomé, uznání, čest rodiny, rodové sídlo. Jejich odlišnost spočívá prý v hustotě vztahů a výměn různého druhu mezi nimi. Britská šlechta se prý vyznačuje hlavně lingvisticky - odlišují se hlavně díky svému mluvenému jazyku a ani nemusí mít lepší vzdělání, být bohatší či se zapojovat do veřejných záležitostí atd.⁴⁸

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Benda, J. (2010). Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.

⁴⁶ Knoz, T., & Dvořák, J. (2011). *Šlechta v proměnách věků*. Prameny, země, kultura.

⁴⁷ Mašek, P. (1999). *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích* (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

⁴⁸ Knoz, T., & Dvořák, J. (2011). *Šlechta v proměnách věků*. prameny, země, kultura.(str. 253-254)

Společný znak současné šlechty v Čechách se stále zdá jako věc debaty, výzkum 31 šlechticů však Švaříčkovou-Slabákovou vedl k hypotéze: společným znakem současné šlechty v Čechách je mýtus. Tento mýtus utvořila místní šlechta v průběhu staletí, stále ho obnovujeme jako společnost a šlechta na něj neustále reaguje. Uvádí, že místní šlechta je těmto mýtům navýsost věrná a tím se tedy vymezují. Tento mýtus teoreticky definuje různé pohledy na to, jací jsou, jací mají být, jak jsou vnímáni, jak se vnímají, zkrátka jejich hodnoty a ideály, které teoreticky ovlivňují veškeré aspekty jejich života.⁴⁹

Je nutné zmínit, že jsem se během tohoto výzkumu snažil tyto „mýty“ nebrat v potaz, dokonce jsem se snažil se jim co nejvíce vyhýbat. Ovšem nemohu popřít fakt, že jsem rozhovory s narátory vedl hlavně kvůli tomu, že jsou považováni za příslušníky šlechty v Čechách. Do určité míry se také ukázalo, že někdy narátoři očekávali, že budu pod vlivem těchto mýtů a budu je vnímat z hlediska člena české společnosti. Položené otázky vůči nim byly samozřejmě někdy částečně zakládány na mých předsudcích o jejich „šlechtictví“. Kvůli svým zkušenostem jsem se maximálně domníval, že se budou podobat současným příslušníkům britské nebo francouzské šlechty. Úhel mého pohledu na ně byl však spíše ten člověka neinformovaného o české šlechtě a mou snahou bylo k nim přistupovat co nejvíce, jako kdyby šlo o výzkum „běžných“ rodin.

Kritéria, podle kterých se určuje, jaké rody jsou součástí tzv. české šlechty, jsou rovněž sporná, ale rozhodl jsem se vést podle zdánlivého konsenzu jejich zřejmých příslušníků. Tedy v souladu s kritérii z Almanachu českých šlechtických rodů jsem za účelem tohoto výzkumu vybral jen genealogicky prokázané potomky rodové šlechty, která měla uznávané šlechtictví podle rakouských zákonů v roce 1918, a byla fyzicky přítomna v českých zemích před počátkem 2. světové války.⁵⁰

2.2 Rodinná paměť

2.2.1 Zájem o minulost rodiny

Jiří Vinopal na základě výsledků průzkumu upozornil na to, že „v rodinách, kde sahají znalosti o předcích dále do minulosti, se více o předcích hovoří, existují památeční předměty, které se v rodině předávají, a vyskytuje se někdo, kdo se zabývá historií rodiny. Souběžným působením těchto faktorů dochází dle něj k posilování rodinné identity a naopak zase vzájemné mezigenerační sepětí členů rodiny vede k většímu zájmu o rodinnou historii.“ Proto je dle Švaříčkové-Slabákové a Sobotkové důležité zjišťovat míru zájmu narátorů o minulost svých rodin.⁵¹

⁴⁹ Knoz, T., & Dvořák, J. (2011). *Šlechta v proměnách věků*. prameny, země, kultura. (str.256)

⁵⁰ Pouzar, V., Mašek, P., Mensdorff-Pouilly, H., & Pokorný, P. R. (1996 - 2004). Almanach českých šlechtických rodů. Martin.

⁵¹ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 23)

Zájem o rodinnou minulost byl u většiny narátorů tohoto výzkumu velký. Bylo ale také evidentní, že většina narátorů měla přístup k více informacím o svých rodinách, než by osobně stíhali vstřebávat. Mít však přístup k těmto informacím, sbírat a uchovávat je pro další generace je pro ně důležité.

Wolfgang Czernin tvrdí, že se obecně zajímá o historii a o minulost jeho rodiny, není však překvapivé, že vnímá rozdíl mezi předky, které zažil a které nezažil: „*tím, že jsem je neznal, tak se o ně zajímám, ale ne, že bych k nim měl obrovské citové vztah.*“⁵²

Oba narátoři rodu Mensdorff-Pouilly projevíli značnou znalost jejich rodinné minulosti. Alfons Mensdorff-Pouilly však projevil menší zájem o historii své rodiny a často tvrdil, že jeho syn Adam, nebo další členové rodiny, by věděli o tématu mnohem více. Adam Mensdorff-Pouilly má své rozsáhlé znalosti, mimo jiné, prý kvůli tomu, že svůj rod musel studovat, aby mohl být průvodcem na rodinném zámku v Boskovicích.⁵³ Má však velkou touhu se dozvědět více o rodinné minulosti, což prý může být podněcováno evidentním nezájmem starší generace.⁵⁴

Jiří Sternberg se od mladého věku zajímal o svou rodinnou minulost díky svému zájmu o heraldiku a o genealogii, která šla s tématem ruku v ruce. Nedávno dokonce sehnal historika, aby sepsal dějiny zámku a rodů pro návštěvníky zámku Jemniště. Projevil také svůj zájem vůči dějinám jako takovým, ale „*co se týká rodiny, tak samozřejmě tam je... ta historie byla nějaká, jak jsem říkal, i v rodině byli lidi, kteří byli velmi bohatí, byli to sobci, byli to lidi, který... nad kterejma byla nějaká klatba, protože byli zemský škůdci nebo něco takovýho, pak tam byli vědci, ale to je spíš... to jsou informace, který si rád přečtu a jako nedá se z toho vyvodit nic, co by jako - tak a teď budu jako tenhle ten. To ne.*“⁵⁵

Izabela Sternbergová tvrdí, že jí „*kořeny zajímají každé rok víc*“⁵⁶. Věří, že je to věkem, a že její otec „*je teď ve věku, že už jako začíná se koukat do těch almanachů, už nemá rodiče, takže taky si spoustu věcí dohledává a mluví o tom.*“⁵⁷ Dodala ale, že jí její zájem o minulost rodu přijde do určité míry zbytečný, protože potom, co se vdá, už ve své rodině de facto „*nebude*“⁵⁸. S tím, že její bratr Vojtěch Sternberg bude teoreticky dědit veškeré nemovitosti, tak se s ní prý teoreticky „*nepočítá*“⁵⁹, a veškerý zájem o minulost a její uchování je prý jeho povinností.

⁵² Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

⁵³ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022 a První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

⁵⁴ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 23)

⁵⁵ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

⁵⁶ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

Martin Stránský se o svou rodinnou minulost léta nezajímal, protože v komunistické éře byla do určité míry potlačena jeho rodinou. Za mlada věděl o svém erbu, který visel na zdi, „*ale byla to věc, která byla samozřejmá, ale nebyla vlastně vůbec důležitá, za bolševika už vůbec, že jo. A po tý revoluci na to nebyl čas prostě vůbec jako.*“⁶⁰ O svou rodinnou minulost se začal zajímat, až když se dozvěděl o bedně po svém dědovi Karlovi Stránském. Zjistil, že se jeho děda věnoval genealogii a v bedně se nacházely všechny možné rodné listy, dokumenty atd. o jeho rodině. Martin Stránský se tím inspiroval a od té doby navázal na práci svého dědy a snaží v ní pokračovat.⁶¹

2.2.2 Hloubka rodinné paměti a vzpomínky na předky

Hloubka rodinné paměti ukazuje, jak hluboko do minulosti sahá jejich rodinná paměť. Mezi tuto paměť se počítají nejenom příběhy o předcích, ale hlavně paměťové fragmenty.⁶²

Genealogie byla pro šlechtické rody vždy velice důležitým fenoménem. Mimo jiné potvrzovala jejich urozenost, legitimizovala jejich společenský status a sloužila jako důkaz při dědění titulů či majetku. Jak už bylo výše uvedeno, je zvykem, že se starý šlechtický rod vymezuje od běžného občanského rodu tím, že své předky zná.⁶³

Rodiny narátorů svoje předky zřejmě znají hlavně díky genealogickým publikacím, jako jsou České almanachy šlechtických a rytířských rodů nebo Almanach de Gotha, které jsou pravidelně aktualizovány a publikovány. Informace čerpají také z různých genealogických dokumentů a matričních dokladů.

Takže o tom, že by poznali jména svých předků, věděli o nich základní informace a s jakými rody jsou příbuzní, není pochyb. Adam Mensdorff-Pouilly má dokonce pětigenerační rodokmen svého otce na zdi ve svém pokoji.⁶⁴ Není tedy překvapující, že se zajímá o nedávné předky, dále pak o historicky významné předky, a v neposlední řadě o nejstarší předky. Všichni z narátorů znají mýty či počátky svých rodů, které sahají minimálně do první poloviny 17. století a maximálně do prvního století před naším letopočtem.⁶⁵

⁶⁰ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

⁶¹ Tamtéž

⁶² Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 34)

⁶³ Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

⁶⁴ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

⁶⁵ Jeden z mýtů rodu Sternbergů je, že jsou potomci krále Kašpara, který byl jeden ze tří králů, kteří navštívili Ježíše Krista po jeho narození. (Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022)

Vlastní vzpomínky na jejich předky se šlechtickým původem sahají pro starší generace narátorů až k prarodičům a pro mladší generaci sahají až k praprarodičům, jak ukazuje tabulka č. 3.

Tab. 3: Vzpomínky na vlastní zážitky s předchozími generacemi šlechtického původu

	Vzpomínky na vlastní rodiče	Prarodiče	Praprarodiče	Prapraprarodiče
Starší generace	Ano	Ano	Žádné	Žádné
Mladší generace	Ano	Ano	Výjimečně	Žádné

2.2.3 Vyprávění a naslouchání

Vyprávění rodinných příběhů je určující pro tvorbu rodinné identity. Tento proces začíná velmi záhy po narození, kdy starší generace předává mladším zkušenosti a mladší generace se od starších učí.⁶⁶ Kdy, kdo, kde a jak se rodinné příběhy vypráví se v rodinách narátorů různí a zřejmě také i dle osob v jednotlivých rodinách:

Wolfgang Czernin například tvrdí, že příběhy o rodině Czerninů z první poloviny 20. století slyšel od svého dědy Děpolda Czernina spíše, „když to vyprávěl někomu jinému“⁶⁷. Zmínil, že jeho otec a děda z otcovy strany nebyli nikdy „aktivní vypravěči“⁶⁸. Jeho zájem o rodinnou minulost a o to, „jaký byli“⁶⁹ jeho předci, byl nicméně vždy velký a zvykl si ptát se své matky.

V rodině Martina Stránského vyprávěl nejvíce jeho otec spisovatel Jiří Stránský, byly to však převážně „jiný příběhy než rodinný“⁷⁰. Dodal, že během komunistické éry byla rodinná paměť „úplně potlačena“⁷¹.

Alfonsovi Mensdorff-Pouilly o jejich rodině nejvíce vyprávěli jeho rodiče, ale během komunistického období s důležitou podmínkou: „bylo nám řečeno, ať se o tom až tak bytostně nerozšiřujeme někde ve škole třeba nebo takhle...“⁷²

Jiří Sternberg měl v dětství zálibu číst historické knížky, které často zmiňovaly jeho rod. Jeho rodiče však byli pro něj a jeho děti hlavním zdrojem příběhů: „... když jsem byl malej, tak táta hodně vyprávěl. A já si myslím, že i pak dětem buď teda taky táta můj jim

⁶⁶ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 60)

⁶⁷ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

⁷¹ Tamtéž

⁷² Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

vyprávěl nebo já jsem jim říkal, co jsem si pamatoval. Ale samozřejmě ty vzpomínky třeba mého otce nebo mé matky byly podávány úplně jinak, že jo, protože od nich to bylo autentický, kdežto ode mě už je to jenom jakoby zprostředkovaná informace, ale myslím si, že i naše děti vlastně spoustu informací dostaly. Otázka je, jestli si je pamatují...“⁷³

Izabela Sternbergová potvrdila, že nejméně vyprávěli její otec a jeho rodiče. Zmínila ale také, že příběhy o své rodině slyšela od známých, například od akademika, který jí pomáhal sepsovat jejich rodovou historii.⁷⁴

Jejich rodinné příběhy vypráví nejen příslušníci rodin narátorů, evidentně se vždy těšily velkému zájmu historiků i laické veřejnosti. Proto lze s jistotou říci, že lidé, kteří nejsou příbuzní, o jejich rodinné historii dokonce vypráví více. Kvůli tomuto předpokladu mi přišlo důležité se zeptat narátorů tohoto výzkumu, jak tento zájem veřejnosti o ně a jejich rodiny vnímají.

Oba Sternbergové oceňují veřejný zájem a obecné uchovávání jejich rodinné paměti. Uvědomují si také, že to má pozitivní vliv na návštěvnost jejich zámku. Jiří Sternberg tvrdí, že zájem nicméně v poslední době opadá, ale je za to naopak rád kvůli ochraně svého soukromí. Jiří Sternberg i Izabela Sternbergová shodně přiznali, že povědomí veřejnosti o nich osobně je jim velmi nepřijemné.⁷⁵

Martin Stránský je toho názoru, že veřejný zájem či povědomí o jeho rodu má na jeho rodinu spíše negativní dopad: „*Tak buď k tobě jakoby vzhlížejí v tom menším procentu a ve větším procentu vzniká nějaká závist a podobná falešná...ještě navíc falešná závist, protože vlastně není kvůli čemu.(...) Takže z tohoto hlediska je to spíš stigma, bych řekl, než by to mělo být nějaký privilegium teda.*“⁷⁶ Uchovávání paměti je pro něj však důležité.

Wolfgang Czernin tvrdí, že veřejný zájem a povědomí o jeho rodině vede spíše ke kladným zážitkům s lidmi, kteří se o to zajímají. Občas se ale ocitne v trapných situacích, kdy se k němu lidé chovají jako „*kdyby byl britským králem*“⁷⁷. Uvědomuje si také, že lidé od něj mají často iracionální očekávání, co se týče sociálních a politických otázek.

Alfons Mensdorff-Pouilly má s veřejným zájmem o jeho rodinu také spíše negativní osobní zkušenosti, a to kvůli zavádějícím mýtům: „*Nějaký lidi jako měli představy, většinou měli představy hlavně o tom, že jsme na tom bůhví jak líp než jako všichni ostatní. Ale to bohužel není to pravda, to jako normálně.*“⁷⁸ Vysvětloval, že se lidé mnohokrát v rozhovorech ptali na „*takový otázky, že člověk nevěděl, jak na to má vůbec odpovědět*“⁷⁹.

⁷³ První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

⁷⁴ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

⁷⁵ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022 a Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

⁷⁶ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

⁷⁷ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

⁷⁸ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

⁷⁹ Tamtéž

Nedávno výjimečně souhlasil s televizním rozhovorem s Františkem Kinským, ale jen proto, že „ví jako, na co se má zeptat, ne na takový nějaký naprostý blbosti“⁸⁰. K mé úlevě dodal, že se ho na takové otázky „naštěstí“⁸¹ neptám.

Adam Mensdorff-Pouilly si veřejného zájmu váží, ale jen pokud má dobré vzdělávací úmysly. Naopak neoceňuje používání své rodinné historie pro „škandalózní zábavu“⁸² či pro tvoření „historického bulváru“⁸³. Je si ale vědom, že veliký zájem veřejnosti umožňuje uchovávání jejich rodinné paměti, i když ne vždycky za ideálních podmínek: „Pokud někdo uchovává dopis, kterej je adresovanéj mýmu dědečkovi a pučuje mi ho na požádání, když má dobrej den a já mu zazpívám pod okýnkem a pozdravím u vrbiček, na jednu stranu je to urážející, na druhou je to praktický, protože potomci mají jedno místo, kam si můžou zajet a někdo se o to stará. (...) Je to trošku dvojsečný, ale něco praktickýho v tom je.“⁸⁴

Je důležité poznamenat, že obsahem vyprávění nejsou jen ucelené příběhy, které mají děj a určitou chronologii, v průběhu rozhovorů se však vyskytlo od každého narátora několik takových příběhů. Měly děj a zřejmě je vyprávěly minimálně dvě generace, jelikož často byly o předešlých generacích. Témata těchto příběhů se často týkala dějinných událostí, jak ukazuje tabulka č. 4. Na prvním místě se jednalo o komunistické období v českých zemích (5 příběhů), pak o druhou světovou válku (3 příběhy), o první světovou válku (2 příběhy), a o sametovou revoluci (1 příběh).

Tab. 4: Příběhy rámované velkými dějinnými událostmi

	První světová válka	Druhá světová válka	Komunistické období	Sametová revoluce
Počet příběhu	2	3	5	1

Nejvíce bylo příběhů, které odkazovaly na soukromý rozměr rodinného života (viz tabulka č. 5). Zábavných historek o jejich předcích bylo nejvíce (9 příběhů), o smrti a tragédiích byly 4 příběhy, o rodinných památkách byly 3 příběhy. Je také zajímavé, že se mnoho příběhů týkalo tématu restitucí, což možná může vypovídat o tom, jak moc narátorům ovlivňovaly život.

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

⁸² Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Tamtéž

Tab. 5: Příběhy intimní, bez rámce velkých dějinných událostí

	Smrt a tragédie	Rodinná památka	Restituce	Zábavné historky o předkovi
Počet příběhu	4	3	7	9

Je důležité poznamenat, že narátoři nebyli přímo tázáni na specifické rodinné příběhy. Tato čísla nám tedy slouží pouze k tomu, abychom měli jen přibližnou představu o tématech rodinných příběhů, o kterých se v těchto rodinách vypráví.

2.3 Vzpomínky a dětství

2.3.1 Obraz dětství

To, jak vnímáme naše dětství, hraje v našich životech velkou roli. Naše vzpomínky totiž nevypovídají o tom, jaké naše dětství opravdu bylo, ale jak ho vnímáme. Povaha vzpomínek vede k tomu, že to, jak naše dětství vnímáme, se neustále přetváří na bázi kulturního a sociálního kontextu. Čím je člověk ale starší, tím více dochází k „emočním zkreslením“: emoce asociované s negativními vzpomínkami zapomínáme rychleji než emoce pozitivních vzpomínek. Tento fenomén vede k idealizování našeho dětství, negativní vzpomínky však mohou přetrvávat a spekuluje se, že může mít dále negativní dopady na rodinu či potomky. K posouzení našich vzpomínek je potřeba čas, který nám umožňuje odstup, a tedy možnost si uvědomit, jestli daná doba byla „dobrá“ nebo „špatná“. Navzdory tomu jsou naše názory založeny hlavně na našich zkušenostech a emocích z té doby. Zdravá a funkční rodina má ale schopnost své děti v dětství chránit před vnějšími negativními okolnostmi. Tato ochrana posiluje odolnost jedince a rodiny jako celek.⁸⁵

Starší generace narátorů tohoto výzkumu se zdá být perfektním příkladem tohoto fenoménu. Vyrůstala během komunistického režimu v Československu, během kterého byly jejich rodiny evidentně hodně pronásledovány. Ohromná část příslušníků těchto rodin emigrovala a ty, kdo zůstali, často zatkli. Otce Martina Stránského zatkli dokonce dvakrát a trávil ve vězení dohromady skoro celou dekádu. Nemluvě o tom, že ztratili majetek a že se tak stalo po dvou světových válkách, během kterých jejich rodiče museli zažít i jiné traumatizující situace. Navzdory tomu všemu ale, k mému překvapení, své dětství vnímají

⁸⁵ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 94-96)

v podstatě velice pozitivně.⁸⁶ Zpětně si ale uvědomují, jaké to muselo být těžké pro jejich rodiny, nicméně v průběhu dětství si toho nebyli vědomi:

Jiří Sternberg si dokonce myslí, že jeho dětství bylo dětstvím „normálního pubertálního kluka nebo mladého kluka“⁸⁷, který žil v paneláku. Uvědomil si, že být katolíkem nebylo obvyklé, ale tvrdí, že vůbec nezažil „nějaké pronásledování nebo šikana nebo něco takového, to určitě ne.“⁸⁸ Jeho jedinou negativní vzpomínkou z dětství se zdají být jen pravidelné práce na zahradě, které se sestrou prý „nesnášeli“⁸⁹. Tvrdí, že absolutně žádné trauma z dětství nemá a naopak ocenil jejich „domácí pohodu“⁹⁰, kterou by nejvíce přál dalším generacím.

Alfons Mensdorff-Pouilly na svoje dětství vzpomíná s radostí, dokonce ho popisuje jako „krásný“⁹¹. Shrnu svůj zážitek takto: „Já bych klidně řekl, že jako celý to moje dětství jako nemůžu říct, že... cokoliv, že by tam bylo něco špatného, i když jako v podstatě to... když to vezmete kolem a dokola bylo všechno špatně“⁹². Jediné negativum, které ho napadlo, bylo, že ho jeho učitelé a ředitelé „doopravdy úmyslně strkali na okraj té společnosti“⁹³. Svoje předky ale chválí a stali se jeho vzorem díky své odolnosti, pozitivnímu přístupu a ochraně před veškerými rodinnými tragédiemi.

Martin Stránský tvrdí, že jeho dětství bylo, navzdory všemu, také „krásný“⁹⁴. Velkou část dětství totiž strávil v komunitě skautů, kam také chodil jeho otec. Tato společnost se stala jeho „jakoby novou rodinou“⁹⁵ a byla pro něj během celého jeho života zjevně velice důležitá. Pro něj to byl „určitej modus operandi, kterej potlačí všechny tyhle ty sociální selekce“⁹⁶ a umožnil mu být součástí společnosti, kde byl přijímán mezi svými vrstevníky a kde se od nich nelišil. Tato struktura mu prý umožnila mentálně zvládnout dobu, kdy jeho otce zatkli, což jeho rodině v mnohém přitížilo, mj. ve vztazích s ostatními. Tvrdí ale, že být skautem mu v tomto ohledu „v podstatě zachránilo život“⁹⁷. Dodal, že jeho „... největším hendikepem nebo negativem v tom dětství bylo, když to porozumění jako nefungovalo nebo bylo porušený nějakým způsobem.“⁹⁸ Usiloval o to, aby se tato „největší křivda“⁹⁹ nikdy

⁸⁶ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022. Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022. Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

⁸⁷ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

v jeho rodině neopakovala, a vidí budoucnost pozitivně, pokud budou mít další generace mezi sebou i nadále dobré vztahy.

Zdá se, že mladší generace vnímá své dětství také celkově pozitivně. Komunistickou éru nezažila, nicméně rozhodně zažila dopad Sametové revoluce. Opakovaně se objevil fakt, že starší generace byla v této době pracovně velice přetížena. Podle starší generace byla tato doba nejen chaotická, ale do klína jim najednou spadla veliká odpovědnost, kterou byly restituice. Mladší generace obecně vyrůstala v prostředí, kde jejich rodiče velmi dlouho rekonstruovali své domovy, a proto museli zajistit i jejich financování. Sternbergové byli dokonce nuceni pro své děti najít hlídačky, protože byli zaneprázdněni. Izabela Sternbergová se například jako dítě velice ráda zapojovala do procesu renovace jejich zámku. Zámek jako takový měl zřejmě veliký vliv na její život a ohromně si váží atmosféry, kterou přinášel do rodiny. Renovace zámku hrála pro Wolfganga Czernina taky velkou roli a rád vzpomíná na to, jak sledoval vývoj oprav. Mladší generace se zřejmě zúčastnila hodně kroužků či táborů, na které rádi vzpomínají. Opakovaným tématem u mladší generace byla šikana ve škole kvůli jejich odlišnosti od spolužáků a jak by tyto zážitky rozhodně nepřáli další generaci. Adam Mensdorff-Pouilly se šikaně vyhýbal tím, že narozdíl od jeho vrstevníků chodil na křesťanské školy, čehož si zpětně hodně váží.¹⁰⁰

2.3.2 Pouto k místu

Narozdíl od času, místa hrají velkou roli ve funkci vybavování vzpomínek. Těžko se na něco vzpomíná bez uvažování lokality děje. Kladné citové pouto k místu se zároveň zesiluje tím, že míváme tendence místo navštívit častěji a zároveň ho rádi sdílíme a předáváme našim potomkům.¹⁰¹ Snažil jsem se tedy zjistit odpovědi na tyto otázky: Jaká místa jsou spojena s minulostí Vaší rodiny? Jaké máte k těmto místům vztah? Kde je podle Vás Vaše rodinné sídlo? Co pro Vás znamená?

Pro obě generace narátorů se ukázalo, že mají převážně stále velké a kladné citové pouto k místu, kde vyrůstali a kde prožili dětství, obzvlášť k místům, kam jezdili na dovolenou. Skoro pokaždé byla tato místa vázaná na předchozí generace, například Jiří Sternberg vyrůstal v paneláku a od 15 let žil v části vily původně patřící rodině jeho matky, Alfons Mensdorff-Pouilly celé dětství zažil v bytě v paláci ze strany jeho matky a Martin Stránský v bytě jeho babičky také z matčiny strany. Wolfgang Czernin a Izabela vyrůstali s rodiči i prarodiči na rodinných zámcích a Adam Mensdorff-Pouilly s rodiči i prarodiči ve velkém bytě v Praze.¹⁰²

¹⁰⁰ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022, První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

¹⁰¹ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 126)

¹⁰² První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022, První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022, První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022, První rozhovor s Martinem Stránským vedl

Mezigenerační postoje k místům, k nimž mají narátoři citové pouto, nejsou jednoznačné. Mladší generace nemá tak silné, někdy i vůbec žádné, pouto k místu, kde jejich otcové vyrůstali. Zdá se, že důvodem je, že je nezažili, a jejich rodiče je zřejmě už nepovažovali za místa symbolicky patřící jejich rodině. Naopak mladší generace má ale kladný vztah k místům, kde vyrůstaly jejich matky. Důvodem je zřejmě to, že rodiny jejich matek na těchto místech mohly setrvat.

„Rodinná sídla“ vnímají všichni narátoři odlišně, v závislosti k rodovému původu. Alfons Mensdorff-Pouilly, příslušník Chotělické větvy jeho rodu, vnímá zámek v Chotělicích jako rodinné sídlo i přesto, že ho nezažil. Vůči němu má ale negativní citové pouto kvůli tomu, že jim nebyl po sametové revoluci restituován. Jeho syn Adam tyto pocity sdílí, ale naopak považuje zámek v Boskovicích za jejich sídlo, a to i přesto, že jeho otec k zámku patřící jeho bratrancům žádný vztah „v podstatě nemá“¹⁰³.

Jiří Sternberg považuje hrad Český Šternberk za rodinné sídlo i přesto, že ví, že někteří jeho příbuzní by řekli, že oficiální sídlo jsou Častolovice.¹⁰⁴ Pro jeho dceru Izabelu hrad Český Šternberk, který založil její rod v 13. století, v podstatě „neznamená nic“¹⁰⁵, a za rodinné sídlo považuje jejich zámek Jemniště, kde strávila většinu života.

Martin Stránský považuje pražskou vilu, kterou postavili jeho předci, za rodinné sídlo i přesto, že ji za mlada nezažil.¹⁰⁶ Wolfgang Czernin vnímá jejich zámek v Dymokurech, ve kterém vyrůstal, jako sídlo jeho linií, ale zámek v Chudenicích jako oficiální sídlo pro všechny Czerniny.¹⁰⁷

Zdá se, že očekávaný teoretický význam těchto míst vůči těmto rodinám zřejmě neodpovídá skutečnosti, naopak se to zdá být do určité míry ironické: Chotělická větev Mensdorff-Pouilly vnímá Chotělice negativně a příslušník rodu Sternbergu nepřijímá význam Českého Šternberku. Musíme brát v potaz jejich zkušenosti. Alfons Mensdorff-Pouilly zažil odmítnutí restituce jeho sídla v Chotělicích a dokonce vyrůstal ve Vratislavském paláci a jezdil na dovolené do Dírný, což jsou místa historicky významná pro Vratislavský rod, tedy rodiny jeho matky. Jeho syn Adam Mensdorff-Pouilly jednu dobu působil jako průvodce v Boskovickém zámku a Jiří Sternberg dokonce jako kastelán v Českém Šternberku, což muselo ovlivnit jejich postoj vůči významům těchto míst.¹⁰⁸

Augustine Dunn, dne 20.10. 2022, První rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 18.10. 2022 a První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

¹⁰³ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹⁰⁴ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁰⁵ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

¹⁰⁶ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹⁰⁷ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

¹⁰⁸ První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022 a První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

Jejich citové pouto k místům je tedy evidentně závislé na jejich osobních zkušenostech. Z výše uvedených informací se dá vysledovat, že narátoři se k rodovým místům vztahují několika různými způsoby: Alfons Mensdorff-Pouilly zažil pouze místa spojená s rodinnou historií z matčiny strany, ale místa z rodiny otce mu byla odepřena. Stránský a Sternberg mají vztah podobný, tedy původně měli přístup k místům ze strany matek a k místům spojeným s otci nikoli, což se však změnilo po Sametové revoluci. Adam Mensdorff-Pouilly měl opět blíže k místům ze strany matky a k těm ze strany otce se dostal jen díky tomu, že se aktivně napojil na své bratrance, tedy Boskovickou větev Mensdorff-Pouilly. Izabela Sternbergová a Wolfgang Czernin pak nedostupnost míst spojených s rodinou nemuseli řešit, sami si k nim utvořili vlastní vzpomínky a k žádnému obnovení či napojení nemuselo dojít.

Je důležité poznamenat, že ačkoli evropská šlechta bývá „nadrárodní“, tak rodiny těchto narátorů zřejmě mají velké pouto k České republice. Nejenom, že se jejich rodiče rozhodli zůstat v Čechách během komunistického režimu, ale všichni ze starší generace narátorů zažili situaci, kdy byli v cizině a aktivně se rozhodli se vrátit. Alfons Mensdorff-Pouilly odmítl nabídku svého strýce, aby s ním zůstal ve Vídni, když ho navštívil jako náctiletý. Rozhodl se tak z lásky ke své matce a svému životu, který si vybudoval.¹⁰⁹ Jiří Sternberg se dokonce narodil v Západním Německu, ale kvůli přání jeho babičky z matčiny strany se jeho rodina vrátila, aby její děti vyrůstaly v Čechách.¹¹⁰ V srpnu 1968 byla rodina Martina Stránského s ním na dovolené v Jugoslávii, a přebývali v Rakousku půl roku, než se rozhodli, že se vrátí. Nicméně spousta příslušníků jejich rodin emigrovala v různých fázích komunistické éry v Československu, anebo se dokonce hlásili k národnostem jiných zemí.¹¹¹

2.3.3 Rodina

Kromě nukleární rodiny s dětstvím neodmyslitelně souvisí i další příbuzní, jako jsou prarodiče, tety, strýcové, bratrance, sestřenice a další příbuzní.¹¹² Abychom si mohli udělat obraz o jejich rodinách, je důležité poznamenat, že rodiny narátorů mají několik socio-ekonomických souvislostí:

Žádní z rodičů narátorů se nerozvedli. Všichni prarodiče z otcovy strany narátorů jsou nebo byli šlechtického původu nebo z rodin politické elity. Prarodiče z matčiny strany narátorů starší generace jsou také z rodin šlechtického původu, nebo alespoň historicky významných. Prarodiče z matčiny strany narátorů mladší generace nejsou šlechtického původu, ale jsou zřejmě z intelektuálních rodin. Všechny matky mladší generace narátorů

¹⁰⁹ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

¹¹⁰ První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

¹¹¹ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

¹¹² Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 145)

jsou mimojiné zřejmě velice akademicky nadané: dvě z nich mají doktoráty z filozofie a jedna má magisterský titul z teologie a religionistiky.¹¹³

Všichni narátoři obou generací vyrůstali a žili ve velice blízkých vzdálenostech od svých příbuzných ze strany obou rodičů. Většina narátorů dokonce také dlouhou dobu žila s širší rodinou pod stejnou střechou a vídali se denně. U starší generace se ukázalo, že měli spíše bližší vztah s rodinou jejich matek. Důvodem je zřejmě to, že většina jejich příbuzných z otcovy strany emigrovala anebo bohužel zemřela. Zdá se, že tento fakt měl velký dopad na místa, kde bydleli, kde trávili prázdniny, a také s kým, jelikož skoro v každém případě se to týkalo rodiny jejich matek.¹¹⁴

Musíme si ale uvědomit, že starší generace narátorů mají sice „jen“ dva až čtyři sourozence, ale jejich rodiče nebo prarodiče pocházejí z rodin značně většího počtu. Například děda z otcovy strany Martina Stránského měl 9 sourozenců, otec Alfonse Mensdorff-Pouilly měl 10 sourozenců a otec Jiřího Sternberga měl 8 sourozenců.¹¹⁵ Jak bylo zmíněno, většina z nich emigrovala, nicméně stále se s nimi vídají a udržují kontakt.¹¹⁶

Pro mladší generaci bylo zjevné, že pro ně jejich rodinná identita souvisela zřejmě více s rodinou jejich otců. Zdá se, že obecně s rodinami z otcovy strany mají více zažitků než s rodinami jejich matek. Důvodem může být zjevná náklonnost šlechtických rodin k rodinné soudržnosti, ale možná i to, že příbuzných z otcovy strany mají veliké množství. Někdy se blízké vztahy odvíjely od prostorové blízkosti, i když je to samo o sobě nezaručovalo. Adam Mensdorff-Pouilly například vyrůstal se strýcem z otcovy strany, který měl „velmi velkou potřebu“¹¹⁷ ho vychovávat a dělal to do jeho puberty. Izabela Sternbergová vyrůstala s babičkou z matčiny strany, se kterou měla zřejmě velice blízký vztah.¹¹⁸

Většina narátorů obou generací projevila velice kladný vztah vůči konceptu rodiny jako takové, a obecně vůči příslušníkům svých rodin. Důvodem zhoršení, nebo dokonce až rozpadu vztahů, byly konflikty zřejmě kvůli majetku nebo hodnotovému nesouladu.

Během výzkumu se ukázala i důležitost kmotrů. Mívají nejenom křestní kmotry, ale i biřmovací kmotry. Tito kmotři a kmotry bývají nejen velice blízcí rodinní přátelé, ale i často příbuzní.

¹¹³ Pouzar, V., Mašek, P., Mensdorff-Pouilly, H., & Pokorný, P. R. (1996 - 2004). *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin., První rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 18.10. 2022, První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

¹¹⁴ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022, První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022 a První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

¹¹⁵ Pouzar, V., Mašek, P., Mensdorff-Pouilly, H., & Pokorný, P. R. (1996 - 2004). *Almanach českých šlechtických rodů*. Martin.

¹¹⁶ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022, První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022 a První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

¹¹⁷ První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

¹¹⁸ První rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 18.10. 2022

2.4 Mezigenerační přenos

2.4.1 Rodinné sešlosti a oslavy

V této kapitole jsem se chtěl obeznámit nejenom s mírou četnosti kontaktu v rodinách narátorů a s jinými kvantitativními ukazateli, ale hlavně s kvalitativními a pocitovými aspekty, tedy jak se rádi vidí, jak se při sešlosti cítí a co takové scházení rodiny znamená. Důvodem je, že „*sešlosti a oslavy, ale i méně organizované kontakty příbuzenství bývají poměrně citlivým indikátorem kvality vztahů*“.¹¹⁹

Míra četnosti scházení širší rodiny se zdá jako poměrně vysoká v každé rodině a je brána jako velice oceňovaná příležitost. Je ale také důležité si připomenout, že většina narátorů obou generací vyrůstala a žije ve velice blízkých vzdálenostech od svých příbuzných. Většina narátorů dokonce také dlouhou dobu žila s širší rodinou pod stejnou střechou a vídali se denně. Nejčastější události s největším počtem příbuzných jsou pro všechny rodiny zřejmě svatby a pohřby. Například pro Alfonse Mensdorff-Pouilly se stal v jeho 17 letech pohřeb jeho otce mimo jiné významným tím, že to pro něho byla příležitost poprvé poznat celou svou širší rodinu. Navazoval s nimi vztahy, které se pro něj nakonec staly velice významnými během celého jeho života.¹²⁰

Křesťanské svátky, jako jsou Vánoce, advent, Velikonoce, dušičky atd., se slaví spíše jen mezi nukleární rodinou. Zdá se, že každá rodina slaví tyto události trochu jinak, obzvlášť Vánoce. Například u rodiny Mensdorff-Pouilly „*to bylo vždycky v tom normálním rodinném kruhu, nějak to... jako samozřejmě, že jsme se pozvali třeba jako na Hod boží a tak, to jako jo, ale přímo Štědrej den, to byla vždycky jenom taková ta jako rodinka, jako s maminkou, protože jako maminka vlastně byla vdova, že jo, takže tu jsme neodstrkávali, ta bydlela s náma do posledních dnů.*“¹²¹ Stránský slaví Vánoce i s lidmi, kteří nejsou pokrevně příbuzní, například se svými kmotry a kmotrami. Na Boží hod se setkávají se širší rodinou, která tvoří skupinu zhruba 30 lidí.¹²² Svátky u Sternbergů se liší tím, že se musejí starat o jejich statek a zvířata, aby mohli dát svým zaměstnancům volno. Vánoce se pro ně v posledních letech také přerušily tím, že „... děti chtěly trávit i Vánoce se svými momentálními nebo tehdejšími

¹¹⁹ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 162-163)

¹²⁰ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022, Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022, Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022, Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹²¹ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹²² Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

partnery,“ vysvětluje Jiří Sternberg.¹²³ U Czerninů se objevuje i virtuální způsob oslavy svátků: na advent zapálí svíčku a „maminka vždycky pošle fotku do whatsappový skupiny,¹²⁴ vysvětloval se smíchem Wolfgang Czernin.

Ukázalo se také, že pro rodiny narátorů bývají důležité nejen kulaté narozeniny prarodičů, ale i výročí jejich svateb. Na těchto událostech se schází většina širší rodiny: „... sejde se široká rodina a nejenom rodina teda, ale spousta těch přátel (...) Takže to jsou fakt jako stovky lidí. A jinak ty komornější jsou tak desítky lidí...“¹²⁵ vysvětluje Martin Stránský. „...celá rodina, pokud to šlo, tak se tam sjeli, když měla narozeniny a slavili se její narozeniny, což mě strašně štvalo, protože jsem byl narozenej ve stejnej den jako babička a nikdy se neslavily moje narozeniny, ale vždycky její,“¹²⁶ smál se Jiří Sternberg, když vzpomínal na narozeniny jeho babičky Gabriely z Lobkowicz. Dodal, že takto velké události se dlouho nekonaly a že „... je to o tom, kdo se kde narodil, třeba se slavily ty strýcovo narozeniny, osmdesátiny si myslím, že to byly, na Českým Šternberku, kde bylo spousty lidí, protože to bylo v létě...“¹²⁷

Dalším zajímavým objevem výzkumu jsou rodinná setkání, která se konají jen k tomu, aby se rodina sešla ve jménu příbuznosti. U rodu Sternbergů se například nedávno konalo setkání všech bratranců a sestřenic, kteří byli „v uvozovkách Šternberkové“¹²⁸. Událost se konala zatím jen jednou a jeví se jako „milá“¹²⁹ výjimka. U Stránských vzniklo od objevení jejich vzdálenějšího příbuzenství z více rodových linií každoroční rodinné setkání, které se koná v Anglii: „když se to povede, tak to je fakt velká událost, protože to je třeba 40 lidí, že jo, na tom zámku. A teď poslední dobou jsme tam dělali koncert vždycky a prostě dva tři dny tam jsme spolu a je to super teda.“¹³⁰ Hlavní motivací k organizaci těchto událostí v rodině Stránských je vědomí, že je potřeba podporovat rodinnou sounáležitost a vytvořit takovou tradici, na kterou budou členové rodiny moci spoléhat.¹³¹ Místa, kde se tato setkání s rodinou konají, jsou zřejmě vždy symbolicky významná pro jejich rodiny, a obvykle jsou to místa, která vlastní, tedy nenachází se ve veřejném prostoru.¹³²

Mezinárodní aspekt šlechtických rodin se také ukázal u rodiny Mensdorff-Pouilly jako nepřekvapivě oslabující prvek četnosti rodinných setkání: „... z tatínkovy rodiny větší polovina byli vyhoštěný jako Němci, zůstal tady akorát tatínek, teta Viky a teta Kuny. Jo? Z těch 11 dětí je to doopravdy slabá polovina. A ty ostatní, ty byli v Rakousku, v Německu a

¹²³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹²⁴ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

¹²⁵ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹²⁶ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹²⁷ Tamtéž

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹³¹ Tamtéž

¹³² První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022, Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022 a Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

strejček nejmladší, ten byl v Austrálii, to byl ten Evžen,“¹³³ vysvětluje Alfons Mensdorff-Pouilly. Během svého života avšak s mnoha zůstal v kontaktu a občas se vídali.

Mladší generace narátorů je také často v kontaktu bratřenci a sestřenicemi z několika kolen a vídají se relativně často, obzvláště s těmi, kteří bydlí v Česku.¹³⁴

Nesmíme ale zapomenout, že setkání s dalšími šlechtickými rodinami hraje pro rodiny narátorů také důležitou roli. Tyto vztahy zřejmě podporují a posilují jejich rodinnou paměť či jejich tradice. Nejenže často měli stejné zkušenosti a sdílí stejnou kolektivní paměť, ale také do určité míry tuší, že jsou velice pravděpodobně minimálně příbuzní. Adam Mensdorff-Pouilly vysvětluje: „*Je to důležitý, je to super. A ti, co jsou příbuzný, jsou jaksi takoví ti praví a já si nemůžu pomoci, (...) spojuje nás strašně moc věcí. Tak jako spojuje jiný lidi příbuzenství. Ale opravdu echt, dlouhý, že jo. Spojuje nás to. Máme společnou historii, máme společný.*“¹³⁵

Alfons Mensdorff-Pouilly vypráví, jaké to je být mezi příslušníky dalších šlechtických rodin: „*většinou jako nemáte pocit, že by vás někdo sledoval jako, jestli se modlíte nebo nemodlíte nebo jak to je vlastně, že to tam prostě se chovají úplně stejně jako já nebo většinou jako, dodneška ještě jako, že jo. Jako na těch pohřbech a svatbách a tak ví jako, co kdy mají dělat nebo nemají dělat. A chovají se tam normálně na rozdíl od některých lidí, který třeba nesundají ani klobouk v kostele, tak to takhle už je do očí bijící. Ale... takže tohle jako, to mně přide docela jako příjemný, když je tam tenhle ten kolektiv tohohle toho druhu a že jako nemám pocit nějaké. Ne, že bych to vyhledával.*“¹³⁶

Wolfgang Czernin naopak upozornil na fakt, že čeho je moc, toho může být příliš, a proto se těmto společenským kruhům občas vyhýbá, protože vídat se jen s těmito lidmi by byla „nuda“.¹³⁷

Ptal jsem se Jiřího Sternberga, jestli se také stýká s jinými rodinami šlechtického původu, a odpověděl takto: „*V rámci nějakých těch různých pár oslav nebo s různými bratřenci se čas od času potkám nebo v rámci toho Maltézského řádu. Ale jinak v podstatě ani moc ne. (...) Tam nejde ani o původ, tam jde spíš o to, že mají podobný starosti a řeší podobný věci, (...) jsou lidi, se kterými si dokážu povídat půl dne o lesnictví a o zemědělství, protože vím, že to taky řeší.*“¹³⁸

¹³³ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹³⁴ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022 a Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

¹³⁵ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹³⁶ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹³⁷ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

¹³⁸ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

Vztah Martina Stránského se šlechtickou společností byl v jeho mládí potlačen jeho rodinou stejně jako křesťanství a původ jejich rodu. Hlavním důvodem se zdá být bezpečí. Poté, co se jeho otec Jiří Stránský stal politickým vězněm během komunistického režimu: „...zejména teda po tom druhým kriminále měl takovýho zaracha, že podle mýho jako vůbec neudržoval s nikým tohodle typu kontakt (...) oni se přátelili s Karlem, že jo, Schwarzenbergem a s těmahle těma lidma, ale nás do toho jakoby nepřizval...“.¹³⁹ Dodal, že je rád, že jeho děti toto potlačení nemusely zažít.

Martin vyrůstal spíše ve společnosti pražských vodních skautů resp. Vodní Pětky. Tato „další rodina“, byla od jeho dětství velikým pilířem síly, která ho držela nad vodou v temných časech. Jeho rodina je součástí této společnosti po několika generacích a jeho děti se staly taky její součástí.¹⁴⁰

2.4.2 Rodinné tradice a zvyklosti

2.4.2.1 Vzdělání

Z rozhovorů je znát, že šlechta během komunistického režimu reprezentovala dobu, na kterou se stát snažil zapomenout. Rodiče starší generace narátorů byli režimem a institucemi ostrakizovaní, stejně tak jejich děti. Byli nuceni manuálně pracovat a obecně se režim snažil jim znemožňovat jakékoli kariérní či vzdělávací příležitosti. Akademická instituce se tedy v té době vůči nim jevila jako nepřátelská.

Alfons Mensdorff-Pouilly pro ilustraci té doby vypráví příběh o zážitku jeho sestřenky Iny Wratislavové ve škole v obci, která byla prý primárně financována její rodinou: „ředitel vytáhl tu Inu před třídu a řekl, že ona je dcera vykořisťovatele. Jako v tý vesnici. A prostě... tak na ní to mělo samozřejmě blbej vliv, že jo?“¹⁴¹ Jeho osobní zkušenost byla zřejmě podobného rázu. Vyprávěl o čase, když se „hlásil na Střední uměleckou průmyslovku. Ale... tam jsem dělal zkoušky talentový a pak jako pohovor. A pak mi přišlo, že pro velký počet uchazečů nejsem přijatej. No, jenomže velký počet uchazečů bylo, že paní ředitelka jako zakázala, že nemám co studovat.“¹⁴² Školník tam dokonce prohlásil, že je „čtvrté dítě a že už by mohli dát pokoj a aspoň jednoho by mohli pustit na školu“.¹⁴³ Důvody byly jasné: „já jsem to měl v posudku, že jako nemám dělnickéj původ.“¹⁴⁴ Na školu se dostal teprve poté, co napsali přímo prezidentské kanceláři. „Ředitel té nové školy si zavolal rodiče a říkal - co jako se děje, když mám vyznamenání a tak to není snad žádněj problém.“¹⁴⁵ Na této střední

¹³⁹ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹⁴² První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ Tamtéž

¹⁴⁵ Tamtéž

umělecké škole odmaturoval a vedlo ho to k jeho dlouholeté úspěšné kariéře v loutkářství a animaci.¹⁴⁶

Rodina Martina Stránského vnímala školu „jako nezbytný prostředek se nějakým způsobem jako etablovat v té poškozené společnosti (...) přístup byl takový, že to je věc, která prostě tady je a musí se jako zvládnout, čistě jako technikálie, ne jako nějaká věc, která by byla důležitá“.¹⁴⁷ Dostal se nakonec na gymnázium, což v té době bylo „úplně neuvěřitelný, ještě navíc na Keplerku, kde vládnul takový super komunistický ředitel“.¹⁴⁸ Museli k tomu ale přistupovat strategicky: „máma mého nejlepšího kamaráda ze skautu vlastně pracovala s mojí mámou v projekční kanceláři a oni dělali rekonstrukci toho gymnázia, takže oni to tam nějak zobchodovali prostě. (smích) Jako nevím, jak to udělali“.¹⁴⁹ Po gymnáziu studoval na vysoké škole stavební inženýrství a dále i architekturu na Akademii výtvarných umění. Architekturu studovali také jeho matka a strýc na vysoké škole.

Jiří Sternberg narozdíl od ostatních narátorů starší generace chodil na základní školu v dělnickém městě Chodov a popisuje čas na té škole jako „úplně standardní“.¹⁵⁰ Rodiče nebyli přísní, co se týče známek, o jeho vzdělání se však starali: „Já vím, že máma se mnou v nějaký druhý, třetí, možná čtvrtý třídě psala denně mraky diktátů, protože to nebyla moje silná stránka, takže jako... ale úplně v pohodě, nebylo to jako nic, že - musíš, musíš, musíš. Prostě jsme trénovali a tak.“¹⁵¹ Na gymnázium pak chodil rok v Sokolově a poté přestoupil na gymnázium do Klatov, když se tam s rodinou přestěhovali: „To bylo úplně v pohodě, nás tam bylo kolem 30 ve třídě, z toho 9 kluků, zbytek holek. A jak říkám, byla to taková kompaktní parta, která držela za jeden provaz by se dalo říct a jako všechno probíhalo relativně dobře.“¹⁵² Po střední škole studoval na Českém vysokém učení technickém v Praze na stavební fakultě, nicméně po třech letech studium přerušil. O několik let později se ale vrátil na vysokou školu a dostudoval zemědělskou fakultu, aby se lépe připravil na spravování svých nově restituovaných nemovitostí, které zdědil po svém otci Janu Boscovi Sternbergovi.¹⁵³

Mladší generace narátorů narozdíl od svých rodičů nevyrostala během komunistického režimu, nicméně jejich zážitky v lokálních vzdělávacích institucích byly podobné. Nejenom kvůli jejich původu, ale také kvůli podmínkám, ve kterých žili:

Izabela Sternbergová chodila do Benešova na základní školu a na gymnázium do Vlašimi a vysvětluje, že „bylo těžký překonat ten rozdíl, jak nás vnímali dospělí“¹⁵⁴ a, že je automaticky „rozřadili na děti z paneláku a děti ze zámku a dělali potom problém mezi náma

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹⁴⁸ Tamtéž

¹⁴⁹ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

¹⁵⁰ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁵¹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁵² První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

¹⁵³ Tamtéž

¹⁵⁴ První rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 18.10. 2022

dětma.¹⁵⁵ Dostalo se to do bodu, kdy její otec Jiří Sternberg musel často školu navštěvovat kvůli její absenci: „Protože jsem tam prostě nechodila. Ale on věděl, že jsem tam nešťastná. A on tam i chodil jako na schůzky, kdy věděl, že od těch učitelů tam probíhá docela silná šikana, takže naprosto chápal to, že tam nechci být.“¹⁵⁶ Zámek Jemniště nejenom ovlivňoval, jak ji vnímali ve škole, ale i její rozvrh: „Já jsem odcházela ze školy i dřív, abych mohla se vším pomoci, že nám třeba jela skupina turistů nebo něco, což já jsem si užívala, protože jsem ve škole být nechtěla.“¹⁵⁷ Učení ji však bavilo a gymnázium dostudovala úspěšně. Poté začala studovat filmovou scénaristiku a ve stejnou dobu se ale tajně přihlásila na Českou zemědělskou univerzitu. Začala tedy zároveň studovat hospodářskou a lesní správu, jelikož ji to téma vyloženě zajímá. Studium na druhé vysoké škole se jí před rodiči podařilo dva roky tajit. Důvod vysvětluje Izabela Sternbergová takto: „oni spíš se báli, že budu potom na zámku chtít nějakou roli, protože... jako že tím ohrozím bráchu nebo něco takového“.¹⁵⁸

Wolfgang Czernin také chodil na místní základní školu, kde také došlo k šikaně, ale od spolužáků: „tak prostě německy mluvíš, chodíš do kostela, bydlíš na zámku, tak seš jednoduše terč,“¹⁵⁹ vysvětloval Czernin. Německý jazyk a rakouský původ jeho matky Ursuly Czerninové zřejmě vedly k tomu, že byl obětí „klasický dětský Hitler nadávání a takový“.¹⁶⁰ To vedlo k jeho přestupu na Biskupské gymnázium v Hradci Králové, kam chodil se svým bratrem Maximilianem Czerninem. Dále díky doporučení od rakouského rodinného známého přestoupil v 15 letech na internátní školu v Rakousku, která byla v Benediktinském klášteře. Tuhle školu „fakt miloval“¹⁶¹, ale bylo to „extrémně těžký“¹⁶² zde studovat kvůli nedostatečným znalostem německé gramatiky. Z těchto důvodů přestoupil zpět na Arcibiskupské gymnázium v Praze, kde úspěšně odmaturoval. Co se týče přístupu rodičů k jeho vzdělání, Wolfgang Czernin to shrnul takto: „... u bráchy a u mě se určitě na to nehrálo...“.¹⁶³

Wolfgang Czernin je narozdíl od Izabely Sternbergové první syn, počítá se tedy s tím, že o Czerninův zámek v Dymokurech se bude starat on. Právě z těchto důvodů se rozhodl studovat Českou zemědělskou univerzitu jako Izabela Sternbergová. Vždycky chtěl studovat dějiny, ale proto, že věděl, že se bude muset starat o lesy, pole, farmu, rybníky atd., zvolil praktickou školu, „lesárnu“.¹⁶⁴ Snažil se však stranou studovat to, co by ho bavilo, a tak se zároveň přihlásil na Katolickou teologickou fakultu na Univerzitě Karlově. Fakultu však brzy opustil, protože to s první vysokou školou časově nezvládal.¹⁶⁵

¹⁵⁵ Tamtéž

¹⁵⁶ Tamtéž

¹⁵⁷ Tamtéž

¹⁵⁸ Tamtéž

¹⁵⁹ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

¹⁶⁰ Tamtéž

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Tamtéž

¹⁶³ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

¹⁶⁴ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

¹⁶⁵ Tamtéž

Adam Mensdorff-Pouilly to měl přece jen jednodušší než jeho vrstevníci: zpočátku chodil na Základní školu sv. Voršily, pak se dostal na Křesťanské gymnázium v Praze: „*Já jsem tam byl moc spokojený na té škole. Tam se nehledělo tolik na výkon, na porovnávání se mezi jinými gymnázii.*“¹⁶⁶ Zde odmaturoval z dějin, němčiny a češtiny. Ptal jsem se ho, jestli to jsou v jeho rodině velká témata, a odpověděl: „*Němčina a dějiny? Jo, hodně.*“¹⁶⁷ Po maturitě se rozhodl studovat alternativní a loutkové divadlo na Divadelní fakultě Akademie múzických umění v Praze.¹⁶⁸

Je důležité poznamenat, že školy, na které chodila mladší generace, byly zřejmě vybrány mimo jiné z náboženských důvodů: „*Všichni jsme prošli nějakými církevními školami,*“¹⁶⁹ povídal Wolfgang Czernin o svých sourozencích. Adam Mensdorff-Pouilly kromě vysoké školy navštěvoval jenom církevní školy.¹⁷⁰

Všiml jsem si také, že u dvou narátorů mladší generace se opakovala jejich náklonnost k latinskému jazyku: „*... latina mě moc bavila, měl jsem jí rád...*“¹⁷¹ povídal Adam Mensdorff-Pouilly. Wolfgang Czernin zmínil, že „*v tom Rakousku jsme měli latinu a mě strašně bavila latina*“.¹⁷²

Jiří Sternberg svoje děti také vozil do Prahy do anglické školky, aby „neměly obavu z cizího jazyka“.¹⁷³ Školka se ale přerušila kvůli záplavám a pak ji přestali navštěvovat.

2.4.2.2 Náboženství

Všechny rodiny narátorů se hlásí ke katolické víře a kromě Martina Stránského s ní všichni narátoři také vyrostli. V dobách komunistického režimu byla katolická církev těžce pronásledována¹⁷⁴, což ale nezabránilo rodině Sternbergů ani rodině Mensdorff-Pouilly udržet svou víru: „*Já jsem vlastně vyrůstal v rodině, kde jsme chodili do kostela každou neděli, když byly nějaké svátky, tak o svátcích. A v podstatě to bylo pravidlo, od kterého se řešil celý denní program, tam to bylo neměnné, to bylo prostě jasné,*“¹⁷⁵ vyprávěl Jiří Sternberg. Za mlada chodil do kostela v Chodově: „*Byla to prostě skupina lidí, který se tam setkávali každou neděli nebo o nějakých svátcích a každý to věděl, takže tam nebylo nic jako, že by bylo nějaké pronásledování nebo šikana nebo něco takového, to určitě ne...*“¹⁷⁶ Dnes však jeho pracovní povinnosti na rodinném zámku Jemniště časově kolidují s nedělní účastí

¹⁶⁶ První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Tamtéž

¹⁶⁹ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

¹⁷⁰ První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

¹⁷¹ Tamtéž

¹⁷² První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

¹⁷³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁷⁴ Spousta, J.(2002). Changes in Religious Values in the Czech Republic. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 38, no. 3 (345–63)

¹⁷⁵ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁷⁶ První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

na mši: „do kostela jdu, když potřebuju, že to není jako pravidelný, že bych tam seděl neděli co neděli, ale když potřebuju, tak si tam zajdu a můj takovej vnitřní pocit je, že to stačí.“¹⁷⁷

Alfons Mensdorff-Pouilly chodil do kostela sv. Mikuláše v Praze, kde dokonce ministroval. Jeho rodiče ho do kostela ale nenutili, naopak tam chodíval rád. Zmínil, že v jejich farnosti měli „vynikajícího“ faráře, kterého ale v padesátých letech prý bohužel „vyexpedovali“. „... Snažili se být tak normálně katolíci, nepřeháníme to a taky to tak moc neubíráme...“¹⁷⁸ vysvětloval Alfons Mensdorff-Pouilly o své rodině. Dále upozornil na fakt, že si je vědom, že má příbuzné, kteří si vzali nepobožné protějšky, proč je těžké udržet v současné rodině křesťanskou tradici.¹⁷⁹

Martin Stránský katolictví za mlada nezažil i přesto, že pochází z původně velice katolické rodiny. Dvě jeho prarodičky z rodu Stránských dokonce emigrovaly do Anglie a vstoupily do řádu Anglických panen.¹⁸⁰ Jeho rodina v jeho mládí tuto tradici nicméně nedodržela z důvodu, že církev byla pod dohledem komunistického režimu, či jeho součástí¹⁸¹: „... to nebyl jakoby strach, ale spíš to byla otázka obezřetnosti, protože že jo, tím, že všichni seděli nebo byli nějakým způsobem inzultováni tím establishmentem a seděli s těma lidma, tak věděli, že ty, který vlastně jsou v těch kostelech, který teda jako sloužej ty mše, že jsou vlastně jakoby zaměstnanci toho establishmentu de facto fakticky,“¹⁸² vysvětloval Martin Stránský.

Dále vzpomínal: „... mě osobně překvapilo to zjištění, když jsem si to jakoby uvědomil, že to vnitřní nefungovalo (...) ani se to nějakým způsobem neprobíhalo ani uvnitř té rodiny, maximálně teda o těch Vánocích, tam jsem cejtil, že tam je něco silnějšího než jenom nějaký jako vánoční pozlátka, ale nikdo... nikdy jsem neviděl ani dědečka, ani máho tátu, že by se pokřizovali nebo něco takovýho, to vůbec.“¹⁸³ Martin Stránský si nicméně vzal za manželku katoličku a svoje děti vychovali v katolické víře.

U mladší generace narátorů je znát, že zažili celkově volnější přístup k víře od svých rodičů. Izabela Sternbergová například vysvětluje: „... táta vyrůstal jako v úplně jiný výchově, to byla mnohem víc prostě pravidelná katolická. A tím, že máma má úplně jiný vztah k náboženství, tak jsme dostali takovej jako mix názorů.“¹⁸⁴ V dětství však chodili na mši „každou neděli“¹⁸⁵ a domnívá se, že má katolická církev na její rodinu velký vliv: „nás to ovlivňuje v každodenním životě, prostě naše chování se od toho nějak odvíjí.“¹⁸⁵

¹⁷⁷ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁷⁸ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

¹⁷⁹ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹⁸⁰ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

¹⁸¹ Spousta, J.(2002). Changes in Religious Values in the Czech Republic. Sociologický Časopis / Czech Sociological Review 38, no. 3 (345–63)

¹⁸² Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁸³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁸⁴ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

¹⁸⁵ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

Adam Mensdorff-Pouilly volnější přístup vůči víře od svých rodičů dokonce chválí: „ve mně vytvořili takovou kladnou motivaci, nenutili mě chodit do kostela nebo nenutili mě, když jsme byli na chalupě v Dírný, v jižních Čechách, tak se vždycky šlo na mši ráno. A v Praze o dost míň, žádná železná pravidelnost. O to víc jsem na to potom jako dbal, když jsem trošku povyrosl a chtěl se nechat biřmovat a potom se doopravdy nechal biřmovat. Jo, viděl jsem, že... za to jsem rád, že... nevytvářeli ve mně dojem, že má někdo patent na pravdu, obzvláště v duchovních věcech.“¹⁸⁶ Zároveň vzpomínal na fakt, že jeho babička chodila na mši „každý den“¹⁸⁷.

Také je vhodné zmínit, že pro rodiny šlechtického původu často bývá tradicí se stát členem katolického či rytířského řádu. Výjimku tvoří rodina Mensdorff-Pouilly tím, že o členství v jakémkoli řádu zřejmě nikdy zájem neměli, přestože Alfons Mensdorff-Pouilly pro Maltézský řád v mládí ministroval.¹⁸⁸

Sternbergové jsou od roku 1989 mezi prvními členy Maltézského řádu po jeho obnovení, tradici dodržují do dneška a zdá se, že se bude dodržovat i nadále: „letos možná se spustí nějaký ten proces přijímání dětí, Vojty a Izabely, protože o to projevíli zájem (...) děti jsem do toho nijak netlačil, to přišlo vlastně od nich ta informace, že by rády, tak když tam budou, tak budu jediné rád,“¹⁸⁹ vypráví Jiří Sternberg. Izabela Sternbergová ještě dodala, že sídlo Maltézského řádu je dokonce místo, kde se s bratrem cítí „trochu obklopený svoji rodinou“.¹⁹⁰ Tvrdí, že tento pocit mají kvůli tomu, že vědí, že tam dříve chodili jejich prarodiče.

Důležitost těchto členství by neměla být přehlížena. Například pro Wolfganga Czernina to byla téměř první věc, kterou o sobě sdílel: „... jsem součástí Maltézský mládeže, což znamená, že to je takový uskupení, mládež pod Maltézským řádem. Děláme vlastně výlety, tábory, vody a akce pro hendikepované lidi. No, toho se účastním už dlouho a to je pro mě důležitá věc. (...) dostal jsem se k tomu skrz rodinu a protože jako u nás to dělá víc lidí, ale spíš proto, že jsem zjistil, že mě to samotného naplňuje.“¹⁹¹

Strýc Martina Stránského byl součástí řádu svatého Lazara ve Švédsku, sám se ale do řádu v Čechách nepřihlásil, jelikož na to nebyl „zralý“¹⁹² a nechtěl do řádu vstupovat jen z formálních důvodů. Jeho dcera však s katolictvím vyrůstala a stala se členem.¹⁹³

¹⁸⁶ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

¹⁸⁹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁹⁰ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

¹⁹¹ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

¹⁹² Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹⁹³ Tamtéž

2.4.2.3 Stravování a etiketa

Jídelní stůl stále hraje velkou roli v rodinách těchto potomků, nejen pro stravování, ale pro společenské události. U Stránských ten stůl byl a je „*důležitý fenomén, bez kterého ten rodinný život vlastně vůbec nemůže existovat.*“¹⁹⁴ Také dodržují tradici, že používají recepty, které jsou v rodině přes sto let. Vycházejí z receptáře po jeho prababičce, do kterého také psala jeho babička.¹⁹⁵

V době mládí Jiřího Sternberga „*v tom paneláku v kuchyni byl jeden takovej roh, kde jsme měli stůl a tam se na etiketu vlastně jako moc nedalo dbát, protože taky bylo třeba se víceméně najíst asi relativně rychle.*“¹⁹⁶ Dále vzpomínal, jak se u jeho dědy a babičky dbalo na zasedací protokol: „*řekla prostě - takhle budete sedět, ty tady, ty tady, (...) vedle dámy domu po pravý straně je nejčestnější místo pro pána, druhý po levý straně, a vedle vlastně dědečka pak zase dvě ženy (...) a pak se ten zbytek nějak vyplnil.*“¹⁹⁷

Alfons Mensdorff-Pouilly vysvětluje: „*Jako dost se dbalo na to, jak držíte příbor a nesměli jsme mít lokty na stole, to tatínek nás vzal a bouchnul, jako že to ne. To bylo dobrý, no. A nesměli moc pít do jídla vodu, ale jinak jako normálně se jedlo, krásně, rozkrájelo se, hezky jíst, žádný rukama. Rukama můžete akorát kuře nebo tak, to se smí.*“¹⁹⁸ Nutnost dodržovat etiketu zřejmě zdědil jeho syn Adam, když vysvětloval: „*no já se nenajím, když vedle mě někdo mlaská jako prase.*“¹⁹⁹

Wolfganga Czernina jsem se ptal, jestli na ně byli rodiče přísní v etiketě: „*tak jako přísný ne, ale musíš to dodržovat.*“²⁰⁰ Dále vzpomínal: „*třeba děda vyprávěl, když jsi neměl lokty na stole, tak ti dali takhle na stůl a dozadu ti strčili koště mezi tu ruku a ty záda.*“²⁰¹ Přiznal se, že „*když jsme s bráchou sami, tak jsme jenom barbaři, že jo.*“²⁰²

Na stolní etiketu se zřejmě hodně dbá v každé rodině, obzvláště, když se jí na veřejnosti nebo při společenských událostech. Pravidelné stravování u stolu se ale mění, jakmile děti vyrostou. Kvůli rozmanitosti rozvrhů členů rodiny a z logistických důvodů se jako každodenní rodinná zvyklost dodržuje nejvíce společná večeře.²⁰³

¹⁹⁴ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

¹⁹⁵ Tamtéž

¹⁹⁶ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

¹⁹⁷ Tamtéž

¹⁹⁸ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

¹⁹⁹ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

²⁰⁰ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

²⁰¹ Tamtéž

²⁰² Tamtéž

²⁰³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022, Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022 a Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

Na módní etiketu se dbá hlavně dle kontextu. Všichni narátoři jsou velice citliví na to, aby se chovali a vystupovali adekvátně a v souladu s danou příležitostí, zároveň jsou naučeni jisté ohleduplnosti vůči ostatním, přičemž očekávají podobný přístup i od ostatních.²⁰⁴ Například Alfons Mensdorff-Pouilly zmínil, že byl na pohřbu a trochu ho šokovalo, když se objevila paní s červenými nehty a vlasy: „*Tak takovýhle pohřby u nás nemáme teda.*“²⁰⁵

Nejvíce tradic se dodržuje na svatbách, pohřbech a formálních soukromých akcích. Například v některých rodinách se kromě obleků stále nosí na svatbách pánské fraky.²⁰⁶ Objevila se také ojedinělá tradice v rodině Mensdorff-Pouilly, kdy nějakou dobu nosil Adam Mensdorff-Pouilly denně motýlka, stejně jako jeho děda.²⁰⁷

2.4.2.4 Jména a příjmení

Tradice opakujících se křestních jmen se zřejmě dodržují ve všech rodinách narátorů dodnes. Nicméně se míchají mezi rodinami a tvoří nové kombinace tradic z rodin obou rodičů. Navíc inspirace pro jméno a jeho smysl se často čerpá z obou rodin, např. Wolfgang Czernin vypráví, jak získal své křestní jméno: „*za první Wolfgang má dva důvody, že vlastně maminka měla bráchu, kterýho nikdy nepoznala, protože on umřel jako tříměsíční miminko. Ale zároveň (...) zakladatel ty naší czerninský linie se jmenoval Wolfgang, takže to má tyhle dva důvody.*“²⁰⁸

Je také důležité poznamenat, že se v každé rodině objevila tradice, že jména mají velice náboženský ráz. Všichni Czernínové mají mezi křestními jmény Marii: „*Marie, podle ty jedný velký Marie*“²⁰⁹ dopověděl Wolfgang Czernin. Martin Stránský pojmenoval svého syna „Jan Evangelista“, jak se jmenují i jeho strýc a praděda.²¹⁰ Sternberg mi dále vyprávěl o mýtu, že jsou potomci krále Kašpara, a proto se podle něj i často pojmenovávali. Nicméně nechtěl svým dětem dávat jména, která by mohla vést k šikaně ve školách, a proto je pojmenoval podle jiných předků s více tradičními jmény.²¹¹ Tento názor sdílelo více narátorů.

Adama Mensdorff-Pouilly pojmenovali nejspíše podle zvyku Wratislavů, rodu jeho babičky, kteří prý mají všichni často jméno Adam jako druhé nebo třetí jméno. Zároveň se bralo v potaz, aby se stalo tradicí pojmenovávat syny jmény začínajícími na písmeno „A“. Oba narátoři z rodu Mensdorff-Pouilly žertovně vysvětlovali, že to zjednodušuje dědění věcí s iniciálami.²¹²

²⁰⁴ Tamtéž

²⁰⁵ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁰⁶ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²⁰⁷ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁰⁸ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²⁰⁹ Tamtéž

²¹⁰ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²¹¹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

²¹² Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022 a Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

Významní předci se zřejmě stali inspirací pro pojmenování mnoha jejich potomků. Bere se ale také ohled na předky nebo příbuzné, které jejich potomci naopak nemají rádi, a jejich jménům se vědomě vyhýbají.²¹³

U obou generací se také projevilo vědomí, že jejich příjmení mají ve společnosti velký vliv na to, jak se k nim lidé chovají. Izabela Sternbergová vysvětluje: „*Já se už moc nepředstavuju nikde příjmením, protože to je prostě úplně katastrofální (...) Zaškatulkujou, nemám to ráda, když přijdu do novýho kolektivu a hned to na mě praskne, protože pak se všichni ptají jenom na zámek a automaticky tam opadne, teď to bude znít hrozně sebestředně, ale jakékoli zájem o mě a všechen zájem je jenom o zámku. A já jsem primárně na tu akci šla se bavit a ne dělat PR zámku.*“²¹⁴

Martin Stránský také vysvětloval, že jeho dcera Marianna Stránská „*měla období, kdy se ani nechtěla představovat tím jménem, protože vlastně automaticky byla spojovaná s někým a tím pádem vznikl určitěj jinej úhel pohledu a vlastně je to hendikep v podstatě, není to jako privilegium*“.²¹⁵

Alfons Mensdorff-Pouilly dokonce zmínil, že v jeho prvním občanském průkazu měl jenom příjmení Mensdorff, aby co nejméně upozorňoval na svůj původ v dobách komunistického režimu.²¹⁶ Shodou okolností jméno Mensdorff přijal představitel rodu Pouilly jenom ze strachu z pronásledování revolucionáři, když emigrovali z Lotrinska během Velké francouzské revoluce.²¹⁷ Kdo by to řekl, že jeho praprapravuk bude řešit stejný problém a aplikuje stejnou taktiku.

2.4.2.5 Umění

Každý z narátorů vyrostl obklopen zděděnými starožitnostmi, takže není divu, že jejich umělecký vkus je tím mnohdy ovlivněn:

„*Mně osobně se líbí starý věci, já mám rád baroko jak v nábytku, tak ve stavbách, nerozumím třeba secesi, ta mi nic neříká,*“²¹⁸ vysvětloval Jiří Sternberg. „*I donedávna, když jsem třeba někam jel, kde jsem musel přespat, tak jsem si vybíral hotely, který jsou quasi*

²¹³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022, Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022 a Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²¹⁴ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²¹⁵ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²¹⁶ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²¹⁷ Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.(str.204)

²¹⁸ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

starý nebo aspoň starej barák,“²¹⁹ povídal Sternberg. Dodal také ale, že ho poslední dobou „začíná oslovovat i moderní architektura. Je to funkční, ale i si myslím, že to dokáže být hezký a zajímavý“.²²⁰

Jeho dcera Izabela Sternbergová s jeho prvním názorem evidentně souhlasí: „*Myslím, že s tátou máme společný to, že máme rádi starý umění, to ještě jako kvalitní, máma se vrtne občas i do nějakýho moderního umění, teď myslím jako malby. A jinak jako... já nedokážu moc ocenit moderní umění, kdy mám prostě koukat na obraz, kde je jedna čáranice a mám jako v tom cejtit nějaký duševní rozkol autora. To vůbec. Prostě teď třeba, jak jsou ve Schwarzenberský a Šternberským paláci staří mistři, tak to je prostě nádherný, tam vidíš za tou malbou x hodin, x desítek hodin práce a vidíš tam ty pocity.*“²²¹

Když jsem se ptal Alfonse Mensdorff-Pouilly na jeho názor na moderní umění, tak odpověděl: „*Jako minimálně mám moderní umění. (...) Já nejsem proti modernímu umění, to rozhodně ne, ale v podstatě oblast moderní doma nemáme žádnou.*“²²²

Vkus Martina Stránského je rozmanitý a rozlišuje „*jenom dobrý umění a špatný umění, je mi úplně jedno, jestli je z 16. nebo z Mezopotámie nebo od Michala Gabriela.*“²²³ Mezi vysokoškolskými spolužáky měl členy významné umělecké skupiny „Tvrdohlaví“, se kterými je dodnes v kontaktu. Tento kolektiv na Stránského měl zřejmě velký vliv.²²⁴

Ukázalo se také, že skoro každá rodina narátorů pravidelně navštěvuje kulturní akce. Bratr Izabely Sternbergové dokonce prý každý druhý týden navštěvuje operu.²²⁵ Stránský dokonce obnovili ve své vile tradici privátních koncertů vážné hudby, které jejich předci pořádali již před sto lety.²²⁶ Wolfgang Czernin přiznal, že zájem o galerie, koncerty a podobně je v jeho rodině bohužel minimální. Jeho sestra nicméně studovala hudební vědu a zpívá mezinárodně ve sborech.²²⁷

2.4.2.6 Tituly, erby a predikáty

Za znaky šlechty lze považovat tituly, erby a predikáty. Titul označoval hodnost v hierarchii šlechty a predikát nebo přídomek je součástí jména. V předbělohorských dobách byly uznávány pouze rytířské a panské tituly v českých zemích. Od roku 1627 se říšské rozdělení šlechtických hodností začalo pomalu rozvíjet a systém se postupně komplikoval.²²⁸

²¹⁹ Tamtéž

²²⁰ Tamtéž

²²¹ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²²² Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²²³ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²²⁴ Tamtéž

²²⁵ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²²⁶ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²²⁷ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²²⁸ Mašek, P. (1999). *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích* (2. rozš. vyd). Mladá fronta. (str. 8-9)

Před vznikem republiky bylo však využívání těchto symbolů zákonným právem a výsadou všech šlechtických rodin, a bylo přímo zakotveno v jejich identitě. Od vzniku Československé republiky bylo využívání šlechtických titulů zrušeno a od roku 1920 bylo užívání šlechtických titulů, predikátů a erbů trestné.²²⁹ Zajímalo mě tedy, jaký mají vůči tomu narátoři postoj, vztah a jestli je stále využívají.

Názory na tituly byly vcelku soudržné, nikdo z narátorů po nikom nevyžadoval, aby je někdo oslovoval titulem, a některým to přijde až nepříjemné. Martin Stránský dokonce vysvětluje, že kromě akademických titulů, „*to máme tak, že nemáme příliš respekt vůči jakémukoliv titulům, ať už psanejm nebo autoritám jako takovejm (...) nemám respekt k těm autoritám, který nás chtějí řídit, protože ten příběh nám nedal za pravdu, že bysme vůči nim jakoukoliv... jaksi respekt měli mít*“²³⁰, což se zdá jako pochopitelné potom, co zažila jeho rodina.

Na druhou stranu se u ostatních narátorů obou generací jeví jako zvyklost využívání titulů na formálních pozvánkách, zřejmě jako znak respektu vůči jejich příbuzným nebo známým, kteří by titul měli, pokud by dřívější zákony byly stále platné. Navíc lidé, kteří o původu narátorů vědí, je čas od času oslovují titulem, který „mají“, tedy jejím zdvořilostním titulem.²³¹

Ke svému erbů projevují všichni narátoři velkou náklonnost a dokonce se všichni shodují v tom, že ten jejich je vizuálně velmi krásný.²³² Vedle titulu se také tradičně objeví na formálních pozvánkách soukromých událostí. Jejich erb se také vyskytuje na jejich pečetních prstenech, které tradičně nosí jen některé rodiny, a to pouze muži při mimořádných událostech.²³³

²²⁹ Zdá se, že zákon 61/1918 Sbírky není v současnosti vymáhán a stal se obsoletností, avšak ne neplatným - Tyl, T.(2004) Zákon 61/1918 Sb. aneb Spravedlnost pro každého! Masarykova univerzita nakladatelství

²³⁰ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²³¹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022 a Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²³² Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022, Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022 a Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²³³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022 a Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

Věřím, že výše uvedený zájem Jiřího Sternberga o heraldiku ilustruje, jak moc pevně zakořeněný jejich zájem o symbolismus může být. Wolfgang Czernin se vyjádřil, že vůči heraldice má kladný vztah a baví ho rozpoznávat erby na architektuře a vědět, kdo budovu postavil, či kdo tam bydlel.²³⁴ Sternbergová si smutně uvědomuje, že jejich erb vnímá v posledních dobách spíše z hlediska brandingů pro svůj i rodinný byznys.²³⁵ Její otec Jiří Sternberg se také přiznal, že jejich erb je v okraji Benešova „trošku zprofanovanéj, protože Benešov ho má ve znaku, jo? Protože vlastně Sternbergové kdysi vlastnili i Konopiště a takovýhle věci, takže tady je na spoustě, spoustě jako papírů, i z městského úřadu, co chodí, tak to mají jako vizuál vlastně ten erb.“²³⁶ Adam Mensdorff-Pouilly dále zmínil jejich rodinné motto „Se silou a láskou“ a jak moc vystihuje jeho otce: „je to typický, vypovídá to a funguje to, dává to smysl, opravdu to sedí.“²³⁷

Kromě toho, že narátoři mají někdy svůj erb jako součást značky svých firem, se zdá, že jsou tituly a erby obecně využívány jenom v soukromých kruzích, kde se necítí trapně, nebo mají pocit, že se nad někoho povyšují. Přístup „slušnost nade vše“ se zde hodně projevoval a narátoři neustále brali v potaz emoce ostatních.

2.4.3. Památeční předměty, staré fotografie a obrazy

Rodinná paměť potomků bývalých šlechticů, byť sdílená s jejich předky, už není tak silná (obzvlášť u členů, kteří emigrovali). K napojení na svou rodinnou minulost a k zachování své rodinné paměti je tedy potřeba více imaginace či symbolismu nebo hmatatelných statků.²³⁸

Starší generace narátorů během komunistického režimu rozhodně nevyrostala či nežíla ve stejných prostředích jako jejich předci. Nevyrostali na svých rodinných zámcích či vilách, ale měli alespoň to štěstí, že jim komunistický režim umožnil si nechat část jejich osobního majetku a nábytku. Umožnilo jim to si k předmětům vybudovat vztah a považovat je za samozřejmost:

„...tím, že jsem v podstatě vyrůstal ve starým nábytku, protože i v tom paneláku jsme měli, já nevím, dva tři kousky, většinou to, co dostala vlastně moje máma jakoby věnem, tak jsem zvyklej vedle toho žít. Nedělá mi problém, nevím, plácnu, vlízt si na barokní stůl a vyšroubovat žárovku nebo vyměnit žárovku, což by třeba se někomu jako přičilo, ale když vím, že to ten stůl vydrží, tak jako proč ne?“²³⁹ vypráví Jiří Sternberg.

²³⁴ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²³⁵ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²³⁶ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

²³⁷ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²³⁸ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 189)

²³⁹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

„Toho je hodně,“²⁴⁰ říká Martin Stránský. „Máme rádi věci, který mají nějaký příběh v sobě integrovaný, takže se jima obklopujeme, protože ty věci mají svoje příběhy,“²⁴¹ dodal a začal mi vyjmenovávat rodinné předměty, které měl zrovna kolem sebe a popisoval jejich příběhy.

Alfons Mensdorff-Pouilly si dokonce postěžoval, že těch věcí je příliš mnoho: „*A docela hezky vykládaný nábytek, vlastně kvůli tomu máme taky dost velké byt a to musíme vždycky zaplatit a jako nechci se toho zbavovat a mám ten dojem, že ani Adam se toho nebude chtít zbavovat, protože vlastně ta cena těch kusů stále roste, ale kvůli tomu to není, ale je to prostě, že to je z domova. Od tatínka z domova kus a od maminky z domova kus. A maminka toho dost přikoupila, nějaký kousek dostala, ale jako byl to jejich zájem mít hezky zařízený byt. Tak to máme.*“²⁴²

Mladší generace vyrůstala obklopena stejnými předměty, ale s tím, že po restitucích byly tam, „kde mají být“. Kromě Adama Mensdorff-Pouilly vyrůstali všichni ve svých rodinných zámcích a vilách. Symbolická hodnota má dle Švaříčkové-Slabákové ohromný vliv na jedince, a to hlavně proto, že to ovlivňuje, jak společnost jedince vnímá.²⁴³

Dále se dvakrát objevil fakt, že rodiny dokupují předměty, které souvisejí s jejich rodinnou historií: „*Podarilo se mi sehnat dvě starý knížky, sice jsou úplně o ničem, je to nějaký archivní spis (...) z konce 17., začátku 18. století,*“²⁴⁴ vyprávěl Jiří Sternberg. Wolfgang Czernin také zmínil, že jeho „*rodiče koupili nějaký polorozpadlý obraz a nechali ho zrestaurovat, a na něm je prej nějaký Czernin.*“²⁴⁵

Zazněly také zmínky o konkrétních předmětech, které byly osobně symbolické pro narátory. Například Izabela Sternbergová zmínila, že dostala od svého dědy „*zlatý srdce, ve kterým jsou jeho vlásky, když se narodil. A je tam vypsáný - Jan Bosco. On to dostal od rodičů, tak to je pro mě jako dost důležitý. A od babičky jsem dostala perly, takže jako asi ty šperky jsou mi úplně nejbliž, ale jako na věcech úplně nelpím.*“²⁴⁶

Adam Mensdorff-Pouilly už od svých předků zdědil mnoho symbolických předmětů, například knížky s věnováním, obrazy, nábytek, hodiny a podobně. Zmínil také, že „*na stole třeba mám pečítčko malinkatý, jenom áčko, který asi měl dědeček, to už se nepečítlo, že jo, ale měl malinký pečítčko. A dostal jsem ho od táty.*“²⁴⁷

²⁴⁰ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²⁴¹ Taméž

²⁴² Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁴³ Švaříčková-Slabáková, R. (2012). Mýtus šlechty u nás a v nás: paměť a šlechta dvacátého století. Nakladatelství Lidové noviny.

²⁴⁴ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

²⁴⁵ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²⁴⁶ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²⁴⁷ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

Objevil se také případ, kdy se památeční předmět i prodal. Martin Stránský po dědovi Karlu Stránském zdědil k osmnáctinám obraz, který namaloval „jeden z nejvýznamnějších evropských krajinářů“²⁴⁸ Antonín Chittussi. Obraz původně vlastnil jeho praděda Jan Malypetr, bývalý premiér Československa, ale prodal ho v době komunistického režimu, aby se mohli se svou ženou vystěhovat z bytu, ve kterém nechtěli dále žít.²⁴⁹

Existují také případy, kdy narátoři zmínili symbolicky významné rodinné předměty, které nikdy osobně nevlastnili. Například Alfons Mensdorff-Pouilly vyprávěl o honosné šavli původně patřící jeho prapradědovi generálu Emanuelu Mensdorff-Pouilly, který dnes patří do sbírky Vojenského historického ústavu.²⁵⁰

Všichni narátoři potvrdili, že mají spoustu fotografií, obrazů a maleb svých předků. Stránský má dokonce černobílá a nemá videa svých předků.²⁵¹ Portréty členů rodiny Mensdorff-Pouilly často i malovali jejich předci.²⁵² Často se také opakoval motiv, že rodiny narátorů portréty používají jako pomůcku k vyprávění rodinných příběhů. Martin Stránský sdílel své obavy ohledně moderních zvyků: „*my se dostáváme vlastně teďka do situace takový, že nás to hrozně rozčiluje, že je děláme rádi ty fotky a vlastně tím, jak je digitální doba, tak je vlastně netiskneme*“.²⁵³

2.4.4 Zájmy, dovednosti, povolání

Švaříčková-Slabáková a Sobotková usuzují, že se členové rodin v posledních desetiletích obecně vyznačují vyšší autonomií a individualitou kvůli oslabené schopnosti mezigeneračního přenosu v rodinách. Poukazují také na studie, které naopak potvrzují přetrvávající přítomnost rodinných tradic, zejména při výběru povolání.²⁵⁴ Co se týče povolání, v našem případě se zdá, že jablka rozhodně nepadala daleko od stromu. Nejenže potomci často vykonávají stejnou práci jako jejich rodiče, ale dokonce někdy dlouhou dobu pracují spolu, a také někdy počítají s tím, že je jednoho dne nahradí.

V obou generacích narátorů se ukázalo, že bývá zvykem za mlada působit jako průvodci nebo dokonce jako kasteláni na zámcích či hradech svých rodin nebo jejich příbuzných. V rodině Mensdorff-Pouilly se jeví, že všichni v rodině byli a jsou umělecky

²⁴⁸ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

²⁴⁹ Tamtéž

²⁵⁰ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022 a webové stránky <https://www.vhu.cz/exhibit/honosna-savle-rakouskeho-podmarsalka-e-mensdorffa-pouillyho/>

²⁵¹ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²⁵² Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁵³ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²⁵⁴ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 208)

nadaní. Alfons Mensdorff-Pouilly je povoláním významným animátorem a od dospívání pracuje s loutkami. Jeho syn Adam dnes působí jako divadelní herec a loutkář.²⁵⁵

Wolfgang Czernin již dlouhou dobu tuší, že jeho budoucnost spočívá ve spravování zámku, lesů a polí v Dymokurech, jak to dělá jeho otec politik Tomáš Czernin a řada dalších jeho předků.²⁵⁶

Jiří Sternberg působí jako místní starosta obce Postupice, kde zároveň zdědil zámek Jemniště, který spravuje se svou ženou Petrou Sternbergovou.²⁵⁷ Jejich dcera Izabela Sternbergová a její bratr Vojtěch se také podílí na správě zámku i renovaci okolních statků, avšak ví, že nakonec to také celé zdědí její bratr. Izabela Sternbergová se také od dětství zabývá výrobou bižuterie a prací se sklem. Fakt, že její otec pracoval nějakou dobu ve klenotnictví, s tím však udajně nemá žádnou souvislost. Inspiraci pro svou tvorbu prý získala v dětství při rodinných akcích. Viděla zde dámy nosit šperky, o kterých si myslela, že na ně nikdy nebude mít finance.²⁵⁸

Martin Stránský také spravuje svou rodinnou vilu na Hanspaulce, kterou částečně pronajímá, ale povoláním je architekt a stavební inženýr. Jeho matka Jitka Balíková Stránská architekturu také studovala, a dokonce si vzal za ženu architektku Martu Stránskou rozenou Bartuškovou, se kterou založili studio. Jeho otec Jiří Stránský byl mimo jiné významným českým spisovatelem, scénáristou a dramatikem. Celý život byli obklopeni významnými umělci a intelektuály, není tedy divu, že děti Martina Stránského skončily v divadelním a filmovém průmyslu.²⁵⁹

Zájmy rodin narátorů se liší u každého člověka, i přesto, že se některé opakovaly. Vytvořil jsem tedy seznam všech zájmů a koníčků narátorů mimo jejich povolání, které během výzkumu zazněly, abychom si mohli udělat obraz: myslivectví, heraldika, genealogie, malování, ikonopisectví, historie, šití, háčkování, film, pletení, skauting, plavání, basketbal, kajak, jízda na koni, filatelie, fotbal, šerm, hrnčířství, lesní roh, zpěv, čtení, charita, střelba, opera, divadlo, galerie, cestování, sborový zpěv, rybářství, lyžování, baseball, softball.²⁶⁰

Lze si všimnout, že mnoho zájmů je spjata buď s výše uvedenými povoláními, s jejich vzděláním, náboženstvím nebo domácím prostředím narátorů, které vysoce souvisí s jejich rodinnou pamětí. U obou generací narátorů jsem si všiml, že jsou všichni evidentně velmi zruční a zvyklí dělat manuální činnosti, dokonce je vyhledávají.

²⁵⁵ První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

²⁵⁶ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

²⁵⁷ První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

²⁵⁸ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²⁵⁹ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

²⁶⁰ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022, Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022, Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022, Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022 a Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

2.5 Poselství rodiny

2.5.1 Rodinné vzory

Individuální vztahování k předkům je součástí rodinné identity. Nastavují nám zrcadlo: někdy se dozvíme, že se jim podobáme, což se nám může líbit, ale někdy také ne.²⁶¹ V této kapitole jsem se chtěl dozvědět, jakou vidí narátoři spojitost se svými předky, komu se chtěli či chtějí podobat a komu ne.

Narátoři nejčastěji zmínili předky, které zažili, tedy nejvíce jejich rodiče a prarodiče. Například Alfons Mensdorff-Pouilly vyprávěl o svém dědovi z matčiny strany Oswaldu Wratislavovi, se kterým se zřejmě ztotožňoval: „*děda byl obdivuhodný, on teda taky slyšel kulový asi jako já, ten měl hodně špatný sluch, asi až ve stáří a údajně od střelení, on byl vášnivej lovec. A hodně tam těch trofejí jako, to měli doma na chodbě, tam parohy všude možně. A jako třeba nikdy si nestěžoval, jak jim všechno sebrali. Vůbec se o tom... nezatěžovali tím další jako lidi nebo pokolení.*“²⁶²

Wolfgang Czernin vyprávěl mimo jiné o svém dědovi Aegidu Pirinngerovi z matčiny strany: „*na toho vzpomínáme všichni v kladným (...) to byl jako opravdu nejhodnější člověk, co prostě existoval.*“²⁶³ Zmínil také knížky o zážitcích jeho předků během jejich kavalírských cest, které „*teda vůbec nečetl.*“²⁶⁴ Inspirovalo ho to však, aby také více cestoval a poznával svět, předtím, než bude muset plnit své povinnosti doma na zámku.²⁶⁵

Adam Mensdorff-Pouilly často hovořil o svém pradědovi z matčiny strany, kterého sice nezažil, ale zřejmě o něm hodně věděl: „*byl diplomat rakousko-uherskej, vyučenej speciálně pro rakousko-uherskou diplomacii, byl asi dost ironickej a kombinace chytrosti, znalostí a ironie vede k tomu, že okolí prostě se samo dovzdělává si myslím.*“²⁶⁶ V jeho projevu bylo zjevné, že tyto atributy hodně oceňoval. Dodal, že si své předky jako vzory hodně idealizuje díky tomu, že je zná jen z vyprávění.²⁶⁷

Narátoři často zmínili historicky významné předky a předky, kteří založili jejich rodovou větev. Vyprávěli příběhy o jejich podílu na důležitých událostech či o jejich kontaktech se známými osobnostmi. Tyto „zajímavé“ příběhy se zřejmě dají lépe zapamatovat a vyprávět, jelikož je jejich kontext všeobecně známý a populární.

²⁶¹ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 228)

²⁶² První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022

²⁶³ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²⁶⁴ První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022

²⁶⁵ Tamtéž

²⁶⁶ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁶⁷ První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022

Tito významní a uctívání předci nicméně tvoří tlak na mladší generaci v tom smyslu, aby dosáhli podobných výsledků. Například Izabela Sternbergová se přiznala, že v jedné etapě jejího života byl „strašně důležitý“ její významný předek Vojtěch Václav Sternberg, který byl politik a básník, a po kterém se jmenuje její bratr. Kvůli svým předkům však cítí velkou zodpovědnost, aby nezklamala svoji rodinu, i přesto, že ví, že „*už nikdo nedokáže takhle velký věci*“²⁶⁸ kvůli rozdílným okolním podmínkám.²⁶⁸

2.5.2 Rodinné hodnoty

Rodinné hodnoty působí jako pomyslný kompas rodinného života a leží v základu rodinné identity. Vyjadřují a určují, co je pro rodinu důležité a co chce uchovávat a tedy předávat dalším generacím.²⁶⁹

V případě narátorů tohoto výzkumu se ukázalo, že mluvit o tomto tématu nebylo snadné kvůli tomu, že jejich definice nelze jednoznačně uchopit. Toto však odpovídá faktu, že se hodnoty často projevují spíše skrz vyprávění.²⁷⁰ Právě z těchto důvodů jsem se musel ptát na více otázek a čerpat z celého rozhovoru, abych měl ucelenější obraz jejich rodinných hodnot.

Kvůli povaze své víry nebylo překvapivé, že převážná většina zmínila, že považují své náboženství za základ svých hodnot: „*je to všechno postavený na křesťanství*“,²⁷¹ vyprávěl Wolfgang Czernin. Dodržení těchto tradic je zároveň vítáno: „*Já si myslím, že je to vyloženě ta víra, která přetrvává, a docela jsem rád, že ten Adam v tom rád jede dál*“,²⁷² vysvětloval Alfons Mensdorff-Pouilly.

Jeho syn Adam Mensdorff-Pouilly kromě křesťanských hodnot dodal: „*Můj otec mi možná mohl předat takové hodnoty spolehlivosti. On je strašně spolehlivej, jak je hodnej, tak je spolehlivej, opora, to bych chtěl být. To je obrovská hodnota, to bych... toho si moc vážím, když je někdo takhle seriózní. Ale jako, že jí uznávám, tu hodnotu, no. A když se mi povede někdy být spolehlivej, tak se poplácám po rameni, ale je to málokdy*“.²⁷³

²⁶⁸ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²⁶⁹ Švaříčková-Slabáková, R., & Sobotková, I. (2018). Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. Stanislav Juhaňák – Triton, (str. 261)

²⁷⁰ Tamtéž

²⁷¹ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²⁷² Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁷³ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

Jiří Sternberg se chová podle toho, „aby člověk neubližoval druhým, aby byl trpělivej, aby teoreticky se občas i upozadil, když je nějaký, řekněme, nesmyslný spor nebo když nejde o nic důležitýho, takže myslím si o sobě, že jsem teda jako velmi trpělivej.“²⁷⁴

Z výše uvedených důvodů Martin Stránský narozdíl od ostatních nevyrostal jako katolík a tedy hodnoty získal odjinud: „... prošel jsem jakoby v uvozovkách tou village toho skautingu, tak jsem implementoval do sebe ty hodnoty, který ten skauting jakoby reprezentuje a je mojí jakoby nedílnou součástí. (...) už jsem přišel o pár kamarádů tím, že vlastně porušili fatálně tyhle ty pravidla nějaký jaksi empatie, soundáležitosti, pravdomluvnosti, lži a tak dále. Nikdo netvrdí, že by za celý život nikdo nikdy nelhal, to je prostě nesmysl, je to lež, ale samozřejmě, že prostě ta hodnota v tom lidským světě je taková, že se snažíš dělat nejlíp, co umíš pro to svoje okolí a i pro sebe samozřejmě, aby člověk sám před sebou jako obstál...“²⁷⁵

Zdůraznil také důležitost individualismu a sebeurčení v jeho rodině: „nedokážu říct, že bych znal nějakýho člena rodiny i v historii, kdo by nepřístupoval ke svému životu kreativně, to znamená, že tvořil svůj příběh. Můžeš-li udělat radost, musíš, že jo, to je jakoby krédo, který jakoby nesouvisí ani s erbem, nic, to je prostě tátův nějaký literární jaksi bonmot, kterýho se chytili ty lidi, s kterými on jako komunikoval.“²⁷⁶

Velká část hodnot těchto rodin a tedy jejich pomyslný kompas vždycky souvisely s jejich rodinným odkazem. Mužská primogenitura, tedy koncept, že prvorozený syn má přednostní právo při dědické posloupnosti, byl v jejich rodinách de facto přetrvávající tradicí i zvykem. Koncentrování rodinného majetku na nejstaršího mužského potomka jim brání ve zchudnutí a tím i „zániku“ rodu.²⁷⁷ Starší generace narátorů nicméně zdědila jejich majetek na základě závětí a koncept primogenitury už dnes teoreticky nepřijímají:

„V současný době to nefunguje, protože ten společenskej kontext se vytratil,“²⁷⁸ vysvětloval Martin Stránský. „V současný době je to absolutně nepoužitelný už z toho důvodu, že povědomí toho kréda, který nese ta naše rodina, je takový, že je potřeba to nějakým způsobem řešit jiným způsobem,“²⁷⁹ dodal. Mimo jiné upozornil na sexistickou povahu této tradice a na to, že se stará o to, aby jejich přístup měl větší míru „svobody, zodpovědnosti, liberálního a demokratického přístupu a zároveň, aby ta věc nezatěžovala tu budoucí generaci.“²⁸⁰

„Já si myslím, že to v podstatě do dnešní doby nepatří,“²⁸¹ tvrdí Jiří Sternberg. Vysvětloval, že tato tradice se často v jeho rodu ani nedodržovala: „...častolovická větev

²⁷⁴ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

²⁷⁵ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²⁷⁶ Tamtéž

²⁷⁷ Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

²⁷⁸ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

²⁷⁹ Tamtéž

²⁸⁰ Tamtéž

²⁸¹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

měla vlastně primogenituru na Častolovicích, ta mladší byla na Českým Šternberku nebo respektive na Březině, ale jeden historik objevil nějaký papír, že když by z té častolovický větve nebyl mužskej potomek, takže to má zdědit ta mladší větev, což se samozřejmě potom v průběhu let nestalo.“²⁸²

U mladší generace narátorů se názor jeví jako nejednoznačný. Navzdory tomu, že tradice primogenitury není teoreticky starší generací narátorů přijímána, její podstata stále přetrvává:

Wolfgang Czernin dokonce zmínil, že jejich rodinné hodnoty jsou „hodně spjatý s Dymokurama“²⁸³, tedy s jejich rodinným zámkem. „... Od toho se taky odvíjí to, že všechno dědí první syn, aby se to udržovalo, nikdy nerozdobilo a zůstávalo po celku,“²⁸⁴ dodal Wolfgang Czernin.

Jelikož je Adam Mensdorff-Pouilly jedináček, téma se ho nikdy přímo netýkalo. Rodina jeho otce nicméně plánovala primogenituru aplikovat v případě restitucí, Adam Mensdorff-Pouilly vysvětluje: „Primogenitura by byla super, ale musí tam bejt ta podmínka, že ten kdo dědí, vyplácí svoje sourozence nebo sestry, no prostě kdo je hlava rodu, tak nemá jenom práva, má povinnosti. (...) ...když došlo k restitucím, tak malinko trošku málem přeskočili tuhle fázi, že když restituce, tak ale taky ti sourozenci...“²⁸⁵ Také dodal, že spravování nemovitosti ve Vratislavském paláci, ze kterého zdědil nepatrný podíl jeho otec po své matce, je velice náročné: „Když si představím, že by se mělo hospodařit na něčem společným? Šílený.“²⁸⁶

Jako mladší sourozenec a žena Izabela Sternbergová projevila ve vztahu k rodinným hodnotám obavu o jejich určitou zaostalost:

„Mně se líbí to, že tady ty rodiny jsou takový fosilie, že ještě v týchle tý době udržuje nějaký kus historie a je to moc pěkný, ale jako žít v tom nese hodně nevýhod. (...) Já se čím dál víc setkávám s tím, jak je pro ženskou těžký tady v těch rodinách bejt,“²⁸⁷ přiznává Izabela Sternbergová. Vnímá od příbuzných a starší generace tlak, aby si vzala za manžela muže ze šlechtické rodiny, kvůli obavám z ostrakizace: „... Když se holka provdá mimo šlechtické rod, tak se s ní prostě nebavěj... (...) ... radši přizvou rodinu holky, která se do tý rodiny provdá a jakoby převezme titul po sňatku“²⁸⁸. Tento fenomén zřejmě vychází z konceptu tzv. mesaliance²⁸⁹ a je zajímavé, že se dle ní na muže už nevztahuje. Tvrdí, že

²⁸² Tamtéž

²⁸³ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

²⁸⁴ Tamtéž

²⁸⁵ Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

²⁸⁶ Tamtéž

²⁸⁷ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²⁸⁸ Tamtéž

²⁸⁹ Za mezaliance se pokládá uzavření nerovnorodého manželského svazku, které často vedlo ke zbavení práv a vyloučení ze společnosti. Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.(str.11)

muži ze šlechtických rodin tyto starosti nemívají, jelikož tzv. zdvořilostní titul získávají i manželky nešlechtického původu.

Izabela Sternbergová, aby ilustrovala, jak moc jí na jejich zámku záleží, tvrdí, že *„kdyby se mělo Jemniště prodat, tak se radši extrémně zadlužím a nějak to odkoupím. To bych psychicky určitě nedala.“*²⁹⁰ Navzdory názorům jejího otce na primogenituru se nicméně počítá s tím, že dědicem celého rodinného statku bude její starší sourozenec Vojtěch. Hlavním důvodem je praktičnost a skutečnost, že *„... není možný to rozdělit napůl a ani není možný, aby to společně spravovali...“*²⁹¹ vysvětluje Jiří Sternberg, a je si vědom toho, že je to *„velmi nespravedlivý vůči Izabele“*.²⁹² Dodal, že jeho představa je taková, že *„Izabelu zabezpečíme nějak jinak a byť i třeba apanáží nebo něco takovýho, ale prostě vlastníka to musí mít jenom jednoho, aby se dalo rozumně rozhodovat.“*²⁹³

2.5.3 Rodinný odkaz

Jak bylo výše zmíněno, hodnoty rodin narátorů jsou velmi spjaté s jejich odkazem, tedy logicky to platí i opačně. U obou generací narátorů se opakoval motiv touhy předávat nejen rodinný odkaz, ale též majetek (pokud jím disponují).

Vlastnictví pozemků (statků a velkostatků) bylo v minulosti jedním z hlavních atributů šlechty²⁹⁴, není tedy divu, že pro každého z narátorů jsou místa velice důležitá nejen pro vybavování vzpomínek, ale zřejmě i pro jejich identitu. Švaříčková-Slabáková dokonce uvádí aspekt důležitosti vlastnictví zámku pro uchování sociálního statusu šlechty. Nejedná se o finanční záležitost, ale o symbolickou.²⁹⁵

Důležitost těchto restituovaných nemovitostí pro rodiny narátorů je taky zřejmá. Ukázalo se to nejen tím, že jim hodně záleží na tom, aby je předali svým potomkům, ale také jejich ohromným úsilím, které obětovali, aby symbolické nemovitosti získali zpět či zrenovovali.

Martin Stránský vysvětluje: *„fyzický napojení se na tu historii tý rodiny jako, něco, co prostě bylo výsledkem práce předchozích generací a bez ohledu na to, jakou to má de facto jako hodnotu, protože je spousta rodin, který restituovali hrady v úplně dezolátním stavu a tak dále, tak je to prostě nějaký místo, který má nějakou stopu tý paměti, je to navázaný*

²⁹⁰ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

²⁹¹ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

²⁹² Tamtéž

²⁹³ Tamtéž

²⁹⁴ Mašek, P. (1999). Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích (2. rozš. vyd). Mladá fronta.

²⁹⁵ Švaříčková-Slabáková, R. (2012). Mýtus šlechty u nás a v nás: paměť a šlechta dvacátého století. Nakladatelství Lidové noviny.

prostě na ty příběhy, který se tady odehrávaly jako hmatatelně a těch příběhů vlastně ta rodina má obrovský množství a tady se část těch příběhů jako odehrála. Pak vlastně se ztratilo to a najednou se to teda vrátilo tím zázrakem, že vlastně přišla ta sametová revoluce. Ale vlastně zároveň jsme ztratili ty zdroje, kterejma to bylo financovaný, takže jsme se dostali do úplně jinýho kontextu jako ekonomickýho...“²⁹⁶

Z restituovaného majetku svého otce Martin Stránský zdědil jen 1/6, zbytek zdělili jeho sestra a příbuzní ve Švédsku: „...táta v tom svém heroismu chtěl obnovit ty vztahy, který nikdy nebyly moc dobrý díky tomu, že byli v emigraci a my jsme byli tady...“²⁹⁷ Toto rozhodnutí vedlo k mnoha komplikacím a způsobilo opačný efekt, než byl zamýšlen. Martin Stránský byl brzy předsvědčený, že vilu musí řídit a vlastnit sám.²⁹⁸ Musel tedy své příbuzné vyplatit a vzít si v 90. letech obrovskou finanční zátěž ve formě hypotéky. „...já jsem si říkal - musíme to vlastnit, jako jenom jeden subjekt, protože ty vztahy by byly úplně na sračky, kdybysme to vlastnili dohromady, protože jsem viděl, že to vůbec nefunguje, že to prostě není myslitelný. Takže hlavní motivací bylo nejenom to vlastnit, ale rozdělit to tak, aby všichni byli spokojený a mohli jsme zase normálně spolu fungovat.“²⁹⁹ I přes tyto snahy byl všemi pocit křivdy stále sdílen. Byl pracovně přetížený kvůli hypotéce, renovacím a do toho se mu narodilo druhé dítě: „...na konci 90. let jsem byl úplně na šrot, ale úplně jako... imunita, všechno bylo úplně... byl jsem úplně vyčerpanej, vyhořelej...“³⁰⁰

Po těchto zkušenostech a v kombinaci s jeho traumaty z dětství je pochopitelné, že si pro budoucnost své rodiny přeje hlavně jednotu: „No strašně bych si přál, aby ten silnej pocit tý jistoty normálně fungující rodiny plný lásky bylo samozřejmostí pro všechny moje potomky do budoucnosti. To je jeden fenomén. A druhej fenomén je, že nejdůležitější je, aby si udrželi v podstatě vzájemný porozumění, to je vlastně nad vším jako, jo? Žijeme, tak aby pokud možno nepřerušilo to budování toho ostrova pozitivní deviace, v kterým jako my žijeme, což souvisí s tím kolektivním vědomím tý naší rodiny, kterej i přes všechny ty peripetie, který jsme prožili, tak vlastně jsou jako pozitivní nebo dávají nějakou pozitivní, i když samozřejmě některý věci nejsou úplně jako podle máho jako gusta a rád bych se těmhle věcem vyvaroval. Například bych byl velmi nerad, kdyby nějakým způsobem jsem byl příčinou jakéjkoliv budoucích svárů třeba mejh dětí třeba mezi sebou. To jako považuju za nejdůležitější věc.“³⁰¹

Mimo jiné zdůraznil, že by další generace neměly pochybovat o důležitosti rodiny a vztazích mezi jejími členy: „jsme součástí velký rodiny a že by měli nezapomenout na to, že jsou tady i další lidi a že je velká a neocenitelná... neocenitelná vlastně jako ta sounáležitost v tý rodině nebo v tom společenství, v kterým člověk žije, to jako já si myslím, že je jako

²⁹⁶ První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022

²⁹⁷ Tamtéž

²⁹⁸ Tamtéž

²⁹⁹ Tamtéž

³⁰⁰ Tamtéž

³⁰¹ Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

nejdůležitější. No. Protože něco konkrétně jiného je zanedbatelný, ale tohle je to nejdůležitější.³⁰²

Jiří Sternberg si pro budoucí generace přeje následující: „Oni by v podstatě se měli chovat jako slušní lidi, aby případně i to slovo šlechtic prostě mělo ten správný význam, aby byli šlechtění, aby byli pohodový a aby dokázali to, co se jim svěří, nějaký ty hodnoty, předat další generaci, protože není to o tom si tady prostě užít, jako rozprodat kde co, protože to minulý generace složitě dávaly do pořádku.“³⁰³ Slovo „složitě“ se může zdát jako slabé slovo potom, co člověk vyslechne celý příběh. Nejen kvůli tomu, co zřejmě museli jeho předci udělat, aby tak obrovský statek vůbec získali, ale také kvůli osobním časovým a finančním investicím Jiřího Sternberga a jeho rodiny na to, aby statek vůbec získali zpět, zrenovovali a zařídili do dnešního stavu. Z rozhovorů s Jiřím Sternbergem a Izabelou Sternbergovou se zdá, že v posledních 30 letech se jejich statek stal středobodem a dílem jejich života, který je vedl k mnoha osobním obětem.³⁰⁴

Sternberg také trvá na tom, aby si další generace uvědomila, že „... žijeme v době, kdy se máme všichni dobře, kdy v podstatě všichni ještě donedávna jsme si mohli pořídit, co jsme chtěli, můžeme si říkat, co chceme, takže to není samozřejmý, že komunismus tady byl, já nevím, 40 let. A to byla doba, řekněme, útlaku, kdy spoustu příbuzných bylo ve vězení, spoustu jich muselo emigrovat nebo emigrovali. A ty, kdo tady zůstali, tak se jako úplně dobře neměli. A je třeba pečovat a zasadit se o to, aby taková doba se už nikdy nevrátila, protože to jak říkám, není to, že žijeme v době současné, není samozřejmý.“³⁰⁵

Alfons Mensdorff-Pouilly tvrdí, že jejich rodinnou identitu „předáváme nejenom genama, ale jako i výchovou“.³⁰⁶ Zdůraznil, že by si přál, aby jeho potomci pokračovali ve „slušnosti“³⁰⁷ a dodržovali tradice své víry. Na důležitosti majetku moc netrval: „Já myslím, že je hlavně důležitý ani ne tolik aby získávali jako bůhvíjaký zámky nebo co, ale slušnej a hodnej, dobrej život.“³⁰⁸ Dodal, že takový majetek vede často ke komplikacím, hádkám a dělení v rodině.

Mladší generace narátorů víceméně trvala na stejných principech. Wolfgang Czernin jako jediný, který má zdědit celý statek, zdůraznil, že by ho rád přenechal v dobrém stavu další generaci. Také dodal, jak moc předchozí dvě generace obdivuje za to, že to během totalitních režimů vydržely, a jak by se nemělo zapomenout na to, že přesto všechno jeho předci „dokázali udržet narovnaný záda a své hodnoty“.³⁰⁹

³⁰² Tamtéž

³⁰³ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

³⁰⁴ První rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 18.10. 2022 a První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022

³⁰⁵ Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022

³⁰⁶ Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

³⁰⁷ Tamtéž

³⁰⁸ Tamtéž

³⁰⁹ Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022

Izabela Sternbergová mimo jiné upozornila na důležitost altruismu: „Rozhodně bych chtěla, aby si zachovaly tu dobrosrdečnost, která od Šternberků a jako od Řihů z máminy strany, ta tam je, protože to jsou prostě dvě fakt hodný rodiny, který celý svý životy dělaly to, že se staraly o ostatní lidi.“³¹⁰ Také by ocenila, kdyby se nezapomnělo na to, že blahobytný člověk by měl využívat svého postavení k tomu, aby ve světě konal dobro.³¹¹

Adam Mensdorff-Pouilly mimo jiné dodal, že „k těm dobrejm hodnotám taky patří to, že člověk nemusí bejt viditelnej, aby byl dobrej. Já doufám, že jim... jestli jim něco předám, tak nějaký dobrý křesťanský hodnoty.“³¹² Přeje si také, aby si jeho potomci pamatovali co nejvíce informací o své rodině: „Všechny letopočty, data a... Jo, já bych chtěl, aby si pamatovali, co nejvíc, to co já a aby to věděli a aby s tím nemachrovali, hlavně, aby s tím nemachrovali.“³¹³

³¹⁰ Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022

³¹¹ Tamtéž

³¹² Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022

³¹³ Tamtéž

ZÁVĚR

Cílem práce byla snaha přiblížit se k pochopení a popisu rodinné paměti potomků bývalé české šlechty. Při zkoumání šesti vybraných potomků bývalé české šlechty byly nalezeny a podrobně rozebrány faktory, které se vztahují k jejich předkům a hrají roli v jejich životě.

Výzkum nám ukázal, že některé tyto faktory nejen hrají roli v jejich životech, ale vyloženě jejich životy utváří. Kdyby rodinná paměť byla hrou, tak se zdá, že by ji šlechtické rodiny jistě vyhrály. Jedná se totiž o sofistikované, vzdělané, konzervativní a soudržné rodiny, které jsou neustále v kontaktu, neustále se shromažďují, a defacto koncept soudržnosti rodiny se zdá být klíčovou hodnotou jejich rodinné identity. Jejich členové jsou obklopeni památkami a relikviemi jejich předků, dokonce se zdá, že všechno kolem nich je upozorňuje na minulost jejich rodin. Minulost, která je plná příběhů a postav, které patří přímo jim. Veliký počet jejich předků byl dokonce součástí nejvýznamnějších historických událostí českých dějin, o kterých se dodnes točí filmy. Kdo by chtěl takové příběhy o svých předcích zapomenout? Nemusí být ani vždy příjemné, ale jsou jistě fascinující a zábavné. Chci tím ilustrovat, že mají hned od narození tendenci se o dějiny zajímat, a tím pádem o nich vyprávět. Vyprávět nejen přímo příběhy s dějem, ale také sdílet fragmenty jejich vzpomínek, které tvoří jasný obraz. Je to tedy jeden velký rodinný příběh a teď jsou na řadě oni.

Zdá se, že se jejich identita pohybuje ve velmi silném strukturálním rámci, který jim umožňuje vzkvétat jako jednotlivci, zatímco jsou obklopeni a vedeni strukturou, která jim byla předána jejich předky. Je totiž upřímně těžké najít aspekty jejich života, kde by jejich předci neměli příliš silnou přítomnost. Tyto rodiny se napojily na své tradice tak moc, že jsou do určité míry předvídatelné, což se ale právě jeví jako hlavním účelem jejich rodinné paměti. Stačí nahlédnout do kapitoly „Zájmy, dovednosti, povolání“, jak bylo řečeno: jablko nepadá daleko od stromu. Všechna jejich povolání, či zájmy souvisejí s jejich předky a někdy dokonce přímo souvisí s rodinnou pamětí. Genealogie a heraldika, to nejsou jen zájmy, které souvisejí s jejich předky, ale vyloženě jsou o jejich předcích. Vědomě pečují o svou paměť, chtějí, aby se na jejich minulost nikdy nezapomnělo a tím hledí do budoucnosti. Vnímají totiž čas dlouhodobě, nepřemýšlí v dekádech, ale ve stoletích. Nepřemýšlí o tom, jak si majetek užijí, ale jak majetek předají dál a v jakém stavu.

Potomci se zdají být do určité míry idealizovaní, a to zejména ti mužští. Nemít Izabelu Sternbergovou jako součást výzkumu, nikdo jiný by mě v tomto ohledu nevedl ke specifickým poznatkům. Nejen, že počítá s tím, že nebude dědicem rodového sídla, ale také defacto počítá s tím, že když se vdá, tak se stane do určité míry součástí jiné rodiny. Vědci genderových studií by si jistě rádi prohloubili své znalosti o tomto tématu, nicméně otázkou pro tuto práci je spíše, jaký to má význam pro rodinnou paměť. Z tohoto výzkumu se dá určitě něco málo vyvodit, ale spíše je to téma pro další bádání a výzkum s více příslušnicemi ženského pohlaví, abychom došli k jasnějším interpretacím.

Co se týče předpokladů budoucnosti, přesným opakem jejího případu byl Wolfgang Czernin. Nezdá se, že je jeho pozice příjemnější, velká privilegia vedou k velké odpovědnosti a povinnostem. Jestli tu odpovědnost chce nebo ne, se zřejmě nikdy nebralo v potaz. Rodinná paměť totiž evidentně posiluje rodinné vztahy, rodinné hodnoty a její identitu, ale jak je to s jedincem? V určitých sférách se fungování a povaha jejich rodin zdály jako psychicky náročné. Ukázalo se, že předci dokáží nejen inspirovat, ale také nastavit standardy, které se zdají být nedosažitelné. Tuto nesmírně vysokou laťku nicméně nastavují tak vysoko, že se jim zdá, že sklepený strop v jejich rodinách neexistuje. Příslušníci těchto rodin tedy zřejmě s ambicemi míří vysoko a zdá se, že se často trefojí. Nicméně musíme upozornit na fakt, že důraz na veřejné úspěchy by mohl vést k tomu, že si příslušníci zvyknou na podmíněnou lásku. V případě nedosažení cílů se ta láska může vytratit vůči ostatním příslušníkům i sobě samým.

Takové příhody mohou vést k oslabení vztahů mezi příbuznými a odolnosti rodiny, která zřejmě bývá ve šlechtických rodinách velmi silná. Toto je právě způsobeno povahou jejich hodnot a hloubkou jejich rodinné paměti. Ukázalo se, že veřejnost či stát měly schopnost potlačit jejich paměť během komunistické éry, ale jak už bylo několikrát zmíněno, paměť je flexibilní. Přizpůsobuje se kontextu, mění se dle podmínek a také dle potřeb. Zdá se však, že jejich rodinné dědičné tradice vedou k tomu, aby tyto rodiny tuto odolnost dokonce potřebovaly. Lepší systém totiž doposud nenašly. Minulost svědčí o tom, že jiné přístupy než ty tradiční se nepovedly a vedou stále k stejnému závěru. Snahy o modernizaci těchto tradic se nicméně objevovaly, ale jejich efektivnost se ukáže časem. Celý život jsou vedeni k tomu, aby uctívali své předky a majetek, vůči kterým mají obrovské citové pouto. Někteří z nich se ale musí smířit s tím, že tento majetek, který udržuje a uchovává jejich rodinnou paměť, musí jednoho dne opustit. Někdy se jedná o značnou část, ale jak je evidentní z výzkumu, prioritou je, aby to vše zůstalo pohromadě, tak jak to bylo, anebo ideálně v lepším stavu. To je ale na úkor těch, kteří nevyhráli los, ti si tím však naopak kupují svobodu. Svobodu od předvídatelné budoucnosti a povinností, což jim umožňuje přijmout jejich individualitu naplno.

Závěrem je třeba upozornit na fakt, že výzkum obecně sahá jen na povrch jejich rodinné paměti, rodinného fungování a rodinné identity. Ačkoli jsem v průběhu výzkumu všechna data vzájemně porovnával, otázkou zůstává relevance zjištěných skutečností. Až na jednu narátorku se výzkum týká mužské perspektivy rodinné paměti šlechtických rodin, což evidentně zkresluje jeho výsledky. Limitem práce je samozřejmě také výzkumná metoda a užití narativních pramenů. Je proto zapotřebí, aby se téma nadále zkoumalo i z širšího hlediska a z různých pohledů. Doufám však, že jsem touto prací alespoň trochu přispěl k tomu, abychom se tématu rodinné paměti či české šlechty více přiblížili.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Orálněhistorické rozhovory:

- První rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 6.9. 2022
Druhý rozhovor s Wolfgangem Czerninem vedl Augustine Dunn, dne 28.11. 2022
První rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 11.9. 2022
Druhý rozhovor s Adamem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022
První rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 19. 9. 2022
Druhý rozhovor s Alfonsem Mensdorff-Pouilly vedl Augustine Dunn, dne 18.11. 2022
První rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 18.10. 2022
Druhý rozhovor s Izabelou Sternbergovou vedl Augustine Dunn, dne 25. 11. 2022
První rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 28.10. 2022
Druhý rozhovor s Jiřím Sternbergem vedl Augustine Dunn, dne 17.10. 2022
První rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 20.10. 2022
Druhý rozhovor s Martinem Stránským vedl Augustine Dunn, dne 29.11. 2022

Všechny orálněhistorické rozhovory jsou uloženy v soukromém archivu autora práce.

Literatura:

- Almanach českých šlechtických a rytířských rodů. Brandýs nad Labem: Martin, 2005- .
BENDA, Josef. Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. 571 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 8/2010. ISBN 978-80-86729-61-9.
HALADA, Jan. Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. [Díl] 1. 2. dopl. vyd. Praha: Akropolis, 1994, 200 s. ISBN 80-85770-11-3
HALADA, Jan. Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. [Díl] 2. Praha: Akropolis, 1993, 192 s. ISBN 80-85770-04-0.
HALADA, Jan. Lexikon české šlechty: Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti. [Díl] 3. Praha: Akropolis, 1994, 240 s. ISBN 80-85770-12-1.
HALBWACHS, Maurice a COSER, Lewis A., ed. On collective memory. Chicago: The University of Chicago Press, [1992], ©1992. 244 stran. The Heritage of sociology. ISBN 0-226-11594-1.
HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

- KIDD, C., WILLIAMSON, D., (1999) "Debrett's Peerage and Baronetage 2000", 146th edition, Palgrave Macmillan 2002
- MAŠEK, Petr. Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. 2. rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, 330 s. : erby ; 24 cm. ISBN 80-204-0760-X.
- MCADAMS, D. P. Generativity and the narrative ecology of family life. Family stories and the life course: across time and generations [online]. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2004.
- OLICK, J. K. Between chaos and diversity: Is social memory studies a field? *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 22, 249-252, 2009.
- Almanach českých šlechtických rodů. Pouzar, Vladimír, ed. [Brandýs nad Labem]: Martin, [1996–2004].
- SOBOTKOVÁ, Irena. Rodinná paměť, *Československá psychologie* 2017, ročník LXI, číslo 2. Psychologický ústav (Akademie věd ČR), 2017.
- SPOUSTA, JAN. "Changes in Religious Values in the Czech Republic." *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review* 38, no. 3 (2002): 345–63 Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41131814>
- STRAUB, J. Psychology, narrative, and cultural memory: Past and present. In: ERLI, Astrid, ed. a NÜNNING, Ansgar, ed. *Cultural memory studies: an international and interdisciplinary handbook*. Berlin: Walter de Gruyter, ©2008. viii, 441 s. Media and cultural memory = Medien und kulturelle Erinnerung; 8. ISBN 978-3-11-018860-8. S. 215–228.
- ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila. Rodinné strategie šlechty: Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha: Argo, 2007, 435 stran, [12] stran obrazových příloh. ISBN 978-80-7203-859-6.
- ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila a Irena SOBOTKOVÁ. Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2018 - 2018, 318 stran : ilustrace ; 20 cm. ISBN 978-80-7553-638-9.
- ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, Irena SOBOTKOVÁ, Marcin FILIPOWICZ, Alena ZACHOVÁ, Jitka KOHOUTOVÁ a Marek PETRŮ. I rodina má svou paměť: rodinná paměť v interdisciplinárním kontextu. Praha: NLN, 2019, 244 stran : ilustrace. ISBN 978-80-7422-584-0.
- TYL, Tomáš. Zákon 61/1918 Sb. aneb Spravedlnost pro každého! Masarykova univerzita nakladatelství, 2004. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/7734>
- VANĚK, Miroslav a Pavel MŮCKE. Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-87398-62-3.

WALSH, Froma (ed). Normal family processes. Growing diversity and complexity. 4th Ed. New York: Guilford Press, 2012. ISBN 978-1462502554

WELZER, Harald, Olaf JENSEN, Torsten KOCH, Sabine MOLLER, Karoline TSCHUGGNALL. "Můj děda nebyl nácek": nacismus a holocaust v rodinné paměti. Praha: Argo, 2010, 207 s. ; 22 cm. ISBN 978-80-257-0228-4.

Kvalifikační práce:

JELÍNKOVÁ, Dita. Šlechta v proměnách. Transformace sociálních, politických a ekonomických struktur v letech 1918 až 1948. [online]. Pardubice, 2015 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/fcgt35/>. Disertační práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická.

KAVULJAKOVÁ, Aneta. Každodenní život šlechtičen v první polovině 20. století na příkladu hraběnky Marie Josefíny Kinské [online]. Pardubice, 2020 [cit. 2023-01-12]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/vckbd5/>. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce Mgr. Dita Homolová, Ph.D.

Zákonné normy:

Zákon č. 61/1918 Sb., jímž se zrušují šlechtictví, řády a tituly. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-1-12]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/847/1/2/zakon-c-61-1918-sb-jimz-se-zrusuji-slechtictvi-rady-a-tituly/zakon-c-61-1918-sb-jimz-se-zrusuji-slechtictvi-rady-a-tituly> ISSN 2336-517X.

Elektronické zdroje:

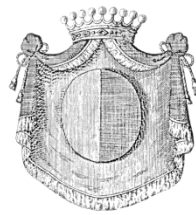
Vojenský historický ústav Praha, Honosná šavle rakouského podmaršálka E. Mensdorffa-Pouillyho. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/exhibit/honosna-savle-rakouskeho-podmarsalka-e-mensdorffa-pouillyho/>

Emanuel Mensdorff-Pouilly
(1866-1948)

Anna Westphalen zu Furstenberg
(1869-1948)

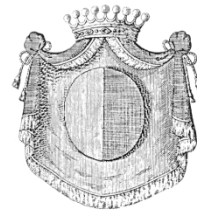
Josef Wratislav z Mitrovic
(1883-1966)

They Thun-Hohenstein
(1884-1978)

Arthur Mensdorff-Pouilly
(1900-1965)

Marie Wratislavová z Mitrovic
(1914-2006)

Alfons Mensdorff-Pouilly
(1948-)

Alfons Mensdorff-Pouilly je významný český animátor a příslušník chotělické větve rodu Mensdorff-Pouilly.

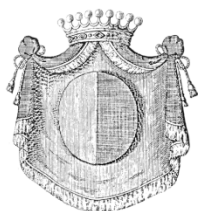
Rod pochází původně z Lotrinska a první zmínky o jejich počátku nalezneme v 11. století. V 18. století jim byl udělen hraběcí titul se jménem Pouilly de Roussy. Jeho praprapraděda a prapraděda nicméně emigrovali během Velké francouzské revoluci, a přijali jméno Mensdorff ze strachu z pronásledování revolucionáři. V 19. století jim byl v Rakousku přiznán hrabětský stav a získali český inkolát. Chotělická větev vznikla v 19. století, po druhé světové válce jim byl konfiskován majetek na základě Benešových dekretů a většina jejich členů emigrovala.

Narodil se v roce 1948 jako nejmladší syn Arthura Mensdorff-Pouilly a Marie Wratislavové. Jeho prarodiče z otcovy strany zemřeli ve stejném roce, kdy se narodil. Vyrůstal jako katolík s třemi sourozenci ve Vratislavském paláci. Od dětství byl nadaný umělec a dostal se na uměleckou střední školu v Praze. V jeho sedmnácti letech mu zemřel otec na mrtvici. Působil jako rekvizitář pro Českou televizi, brigádník v loutkovém studiu a průvodce na hradu Zvíkov, než začal s animací v roce 1969. Animaci dělá do dneška.

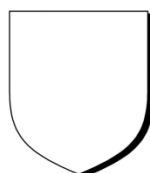
V roce 1989 se oženil s Gabrielou Valentovou a měli spolu jedno dítě, jejich syna Adama Mensdorff-Pouilly narozeného v roce 1996.

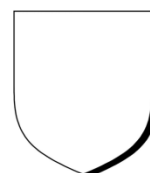
Arthur Mensdorff-Pouilly
(1900-1965)

Marie Wratislavová z Mitrovic
(1914-2006)

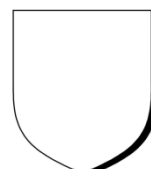
Jaroslav Valenta
(-)

Marie-Luisa Sedláčková
(-)

Alfons Mensdorff-Pouilly
(1948-)

Gabriela Valentová
(1963-)

Adam Mensdorff-Pouilly
(1995)

Adam Mensdorff-Pouilly je divadelní herec, student na Divadelní fakultě Akademie múzických umění a příslušník chotělické větve rodu Mensdorff-Pouilly.

Rod pochází původně z Lotrinska a první zmínky o jejich počátku nalezneme v 11. století. V 18. století jim byl udělen hraběcí titul se jménem Pouilly de Roussy. Jeho praprapraděda a prapraděda nicméně emigrovali během Velké francouzské revoluci, a přijali jméno Mensdorff ze strachu z pronásledování revolucionáři. V 19. století jim byl v Rakousku přiznán hrabětský stav a získali český inkolát. Chotělická větev vznikla v 19. století, po druhé světové válce jim byl konfiskován majetek na základě Benešových dekretů a většina jejich členů emigrovala.

Narodil se v roce 1996 jako jediné dítě významného animátora Alfonse Mensdorff-Pouilly a Gabriely Valentové. Vyrůstal jako katolík v pražském bytě spolu s rodiči, strýcem a babičkou Marií Wratislavovou. Chodil jen na katolické školy včetně gymnázia do doby, než začal studovat na vysoké škole alternativní a loutkové herectví.

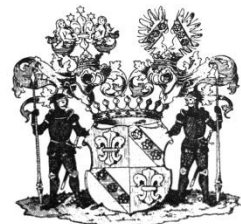
Jiří Sternberg
(1888-1965)

Kunigund Mensdorff-Pouilly
(1899-1989)

Jaroslav z Lobkowicz
(1910-1985)

Gabriela z
Korff-Schmising-Kerssenbrock
(1917-2008)

Jan Bosco Sternberg
(1936-2012)

Jiří Sternberg
(1968-)

Marie z Lobkowicz
(1943-2017)

Jiří Sternberg je vlastník rodinných zámků a hospodářství v Jemništi, starosta obce Postupice a příslušník rodu Sternbergů. Sternbergský rod sahá až do 13. století a patří k nejstarším českým šlechtickým rodinám v zemi. Potvrzení a obnovení starého hraběcího stavu získali v 17. století.

Narodil se v Německu v roce 1968 jako jediný syn Jana Bosca Sternberga a Marie z Lobkowicze. Rok po jeho narození se jeho rodina vrátila do Čech. Vyrůstal jako katolík s rodiči a sestrou v paneláku v Chodově u Sokolova. Přestěhovali se v jeho patnácti letech do rodinné villy v Klatovech, kam chodil na gymnázium. Po maturitě začal studium na stavební fakultě v Praze. Studium po třech letech ukončil a vrátil se do Klatov, kde chvíli pracoval jako závozník a poté jako prodavač v klenotnictví. V roce 1992 odešel na Český Šternberk, kde působil jako kastelán. Brzy poté restituovali nemovitosti v Jemništi včetně zámků, které pak sám zdědil. Hlavní zámek zrestauroval se svou ženou a otevřeli ho veřejnosti. Kvůli jejich statku, lesům a rybníkům vystudoval na vysoké škole zemědělství. Dnes působí jako starosta obce Postupice, jejíž součástí je Jemniště.

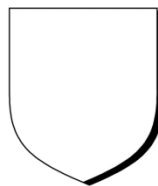
V roce 1995 se oženil s Petrou Říhovou a měli spolu dvě děti, Vojtěcha Sternberga narozeného v roce 1996 a dceru Izabelu Sternbergovou narozenou v roce 1999.

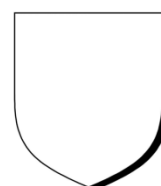
Jan Bosco Sternberg
(1936-2012)

Marie z Lobkowicz
(1943-2017)

Jaroslav Říha
(-)

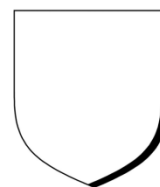
Jarmila Kučerová
(-)

Jiří Sternberg
(1968-)

Izabela Sternbergová
(1999-)

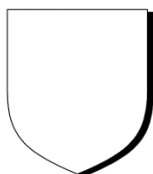
Petra Říhová
(1975-)

Izabela Sternbergová je šperkářka, studentka a příslušnice rodu Sternbergů. Sternbergský rod sahá až do 13. století a patří k nejstarším českým šlechtickým rodinám v zemi. Potvrzení a obnovení starého hraběcího stavu získali v 17. století.

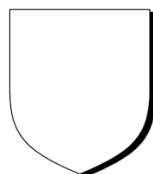
Narodila se v roce 1996 v Neratovicích jako jediná dcera Jiřího Sternberga a Petry Říhové. Vyrůstala jako katolička na zámku v Jemništi spolu se svým starším bratrem, rodiči a babičkou z matčiny strany. V dětství zažila renovaci zámku a s jeho provozem pomáhá do dneška. Chodila na základní školu se svým bratrem v Benešově. Čas ve škole se ukázal jako problematický z důvodu pocitu ostrakizace od učitelů. Poté přestoupila sama, bez bratra, na gymnázium ve Vlašimi. Gymnázium dostudovala a začala studovat dvě vysoké školy: na první scenáristiku a na druhé hospodářskou a lesní správu. Šperkům se věnuje od dětství a obchodovat s nimi začala během dospívání.

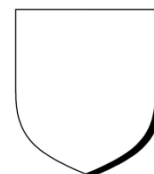
Karel Stránský
(1898-1978)

Božena Malypetrová
(1905-1984)

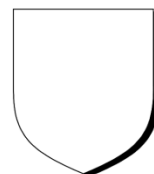
Karel Balík
(1903-1946)

Vlasta Ankertová
(-)

Jiří Stránský
(1931-2019)

Jitka Balíková
(1936-2010)

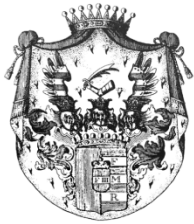

Martin Stránský
(1961-)

Martin Stránský je český architekt a stavební inženýr a příslušník rodu Stránský z Greiffenfelsu.

Rodu Stránský z Greiffenfelsu byl udělen rytířský stav spolu s polepšením erbu v roce 1682. Jeho děda Karel Stránský byl advokát a vzal si za manželku Boženu Malypetrovou, dceru premiéra Československé republiky. Jeho praděda z matčiny strany byl Karel Balík, významný český válečný letec a příslušník RAF, který se stal jedním z prvních dvou Čechoslováků, kteří přeletěli Atlantik.

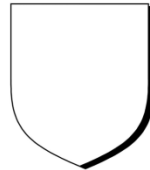
Narodil se v Praze v roce 1961 jako první syn Jiřího Stránského a Jitky Balíkové. Vyrůstal se sestrou Klárou v Praze. Všichni příbuzní ze strany jeho otce emigrovali do Švédska během komunistického režimu. Jediný z nich, který zůstal, byl jeho otec, který se stal politickým vězňem a českým hrdinou ve střetu s totalitou. Jeho otec byl zatčen poprvé v roce 1953 a propuštěn v roce 1960. Zatkli ho podruhé, když Martinovi Stránskému bylo 13 let. Tato událost měla traumatizující dopad na jeho rodinu. Tvrdí, že to, co ho zachránilo, bylo jeho členství ve skautu. Po gymnáziu vystudoval dvě vysoké školy a stal se architektem a stavebním inženýrem. Od té doby se věnoval architektuře a založil se svou ženou studio. Po sametové revoluci jim byl zrestituován jejich majetek včetně rodinné vily na Hanspaulce, kde dodnes bydlí se svou ženou Martou Stránskou, rozenou Bartuškovou. Oženil se s ní v roce 1985 a mají spolu dvě děti, Mariánu Stránskou a Jana Stránského, a také jednoho vnuka Kašpara.

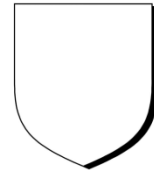
Děpold Czernin
(1936-2015)

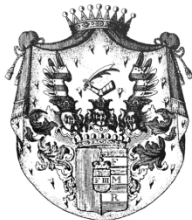
Polyxena z Lobkowicz
(1941-)

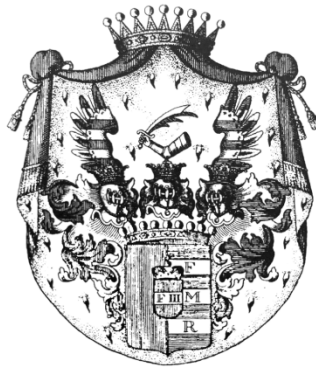
Aegida Pirinnger
(-)

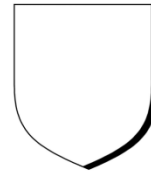
Elfriede Bokisch
(-)

Tomáš Czernin
(1962-)

Wolfgang Czernin
(1995-)

Ursula Pirinnger
(1959-)

Wolfgang Czernin je student České zemědělské univerzity v Praze a je příslušníkem vnořské větve rodu Czerninů, která vznikla v 18. století. Sledovatelný rodokmen rodu Czerninů začíná od 14. století a hraběcí stav jim byl udělen v 17. století. Sídlo rodu bylo vždy v českých zemích a jejich role je v českých dějinách mnohoznačná.

Narodil se ve Vídni v roce 1995 jako první syn českého politika Tomáše Czernina a Rakušanky Ursuly Piringer. Vyrůstal jako katolík spolu s dvěma staršími sestrami, mladším bratrem a prarodiči z otcovy strany v dvojjazyčném prostředí na zámku v Dymokurech. Jeho otec je hlavou vnořské větve, a jako první syn tuto pozici jednoho dne převezme spolu s rodinným majetkem v Dymokurech. Z tohoto důvodu se po studiu na českých a rakouských gymnáziích rozhodl studovat na vysoké škole lesnictví, kde také studuje jeho bratr. Vedle školy často vykonává charitativní činnosti jako člen České maltéžské mládeže.

Zdroje:

Medailonky narátorů byly zpracovány na základě pořízených orálně historických rozhovorů a publikací *Modrá krev – Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Mašek, 1999 a *Almanach českých šlechtických rodů*, Vladimír Pouzar, Petr Mašek, Hugo Mensdorff-Pouilly, Pavel R. Pokorný, 2001.

Všechny uvedené ilustrace jsou přejaty také z knihy *Modrá krev – Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Mašek, 1999 a *Almanach českých šlechtických rodů*, Vladimír Pouzar, Petr Mašek, Hugo Mensdorff-Pouilly, Pavel R. Pokorný, 2001. V případě medailonku Martina Stránského jsem čerpal ještě z novinového článku.³¹⁴

³¹⁴ <https://archiv.hn.cz/c1-54714440-prezidenti-u-slechtice>

Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Já, níže podepsaný/á (dále jen „narátor/ka“):

.....

podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které jsem poskytl/a během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audio-vizuální podobě v rámci výzkumného projektu k bakalářské/diplomové/disertační práci studenta/studentky:

.....

s pracovním názvem:

.....

Beru na vědomí, že své osobní a citlivé údaje poskytuji pro následující účely:

- vědecký či historický výzkum v oblasti humanitních věd;
- publikační činnost (závěrečné kvalifikační práce, odborné články, studie, sborníky, monografie apod.).

Jsem si vědom/a skutečnosti, že správcem těchto údajů se podpisem tohoto souhlasu stává výše uvedený student/ka.

Souhlasím s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly poskytnuty v písemné či elektronické podobě také dalším subjektům, jimiž jsou Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, a to výhradně pro účely vědeckého či historického výzkumu v oblasti humanitních věd, publikační a vzdělávací činnosti a archivaci ve veřejném zájmu – hodící se zaškrtněte:

- souhlasím
- nesouhlasím

Prohlašuji, že jsem byl/a informován/a o tom, že podle výše uvedených právních předpisů o zpracování osobních údajů mám právo:

- kdykoliv odvolat udělený souhlas, a to pro každý ze shora uvedených účelů samostatně;

- vyžádat si informaci o tom, jaké osobní údaje jsou o mně zpracovávány;
- vyžádat si opravu nebo doplnění svých osobních údajů;
- žádat výmaz osobních údajů, pro jejichž zpracovávání již dále není důvod;
- žádat omezení zpracovávání údajů, které jsou nepřesné, neúplné nebo u nichž odpadl důvod jejich zpracování, ale nesouhlasím s jejich výmazem;
- žádat umožnění přenesení zpracovávaných údajů;
- vznést námitku proti zpracování mých osobních údajů pro přímý marketing, včetně souvisejícího profilování;
- nebýt předmětem automatizovaného individuálního rozhodování, včetně profilování;
- mám právo dostat odpověď na svou žádost bez zbytečného odkladu, v každém případě do jednoho měsíce od obdržení žádosti správcem.

Pro kontaktování správce ve věci zpracování osobních údajů lze využít následující kontakt (telefonní číslo, emailová adresa) na student/a/ku:

.....

Individuální požadavky narátor/a/ky, jimiž je správce údajů (a případně další subjekt) povinen se řídit (např. anonymizace dat, požadavek autorizace přepisu před publikací, zákaz využití rozhovorů dalšími subjekty/třetími stranami nebo v rámci jiných výzkumů apod.) – hodící se zaškrtněte:

- nepožaduji
- požaduji, uveďte Vaše konkrétní požadavky:

.....

Datum, místo podpisu:

Podpis narátor/a/ky: